

ms.

HOC OPERE CONTENTA.

De uirtute procemii: & quibus partibus constet pulcra scitu
ingeniose disputata.

Auerois in phisico auditu procemium emendatum.

Auerois in quattuor de celo & mundo libros paraphrasis re
solutissima ex hebraicis latebris nunc primum in latinum
splendorem conuersa.

Auerois in duodecimo metaphisicæ procemium quoq; de he
braico decerptum exemplari.

Roberti Linconiensis bonarum
artium optimi interpretis
opuscula dignissima
nunc primum in lucem
edita et accuratissime emendata.

Opuscula sunt hec.

De artibus liberalibus.	De impressionibus elementorum.
De generatione sonorum.	De motu corporali et luce.
De calore solis.	De finitate motus et temporis.
De generatione stellarum.	De angulis et figuris.
De coloribus.	De natura locorum.
De statu causarum.	De inchoatione formarum.
De veritate propositionis.	Quod homo sit minor mundus.
De unica forma omnium.	De motu supercelestium.
De intelligentiis.	De differentiis localibus.
De veritate.	Finis.

libertatis incommutabilis

actus operum incommutabilis

operum dignitas

incommutabilis in hoc

etiam in actu

incommutabilis

data

partes sunt hoc

habetur incommutabilis	habetur incommutabilis
habetur incommutabilis	habetur incommutabilis
habetur incommutabilis	habetur incommutabilis
habetur incommutabilis	habetur incommutabilis
habetur incommutabilis	habetur incommutabilis
habetur incommutabilis	habetur incommutabilis
habetur incommutabilis	habetur incommutabilis
habetur incommutabilis	habetur incommutabilis
habetur incommutabilis	habetur incommutabilis
habetur incommutabilis	habetur incommutabilis

C. 30
liber

lia sunt
aut op
gimen
defect
tiones
que so
eaz el
gdo a
testat
corpo
confit
sue in
ment
affectu
retrab
formal
diquid
affectu
nag gr
cre pnt
vero lo
partia
tozica v
cis argu
dit est a
animos
midos
curialis
gerit: for
ra:ctius
dita dul
tulo cu
tres virt
C. 30 ai
corpoze
catri: el
portioni
ro motu
derantur
por: c. 30
aliqui
respectu
portional
duplus a
spaciu. C.
sunt mini
cularium
fiones in

Tractatus de artibus liberalibus

z

Incipit tractatus domini Linconiensis de artibus liberalibus.

In rebus

humanis triplici dō
cā se ingerit error
et imperfectio: quā
mens obtenebrat
per ignorantiam: et
quod eius affectus ci-
tra debitum sistit:
vel ultra progredi-
tur per immoderan-
tiam. Et quod virtutes
motus corporis: et
instrumenta debi-

lia sunt et imperfecta propter carnis corruptelam: in quo
aut opere incipit error et imperfectio: necessarium est re-
gimen et adiutorium: quibus purgetur error: et suppleat
defectus. In humanis vero operibus error purga-
tiones: et ad perfectionem deductioes sunt artes septene:
que sole inter partes philosophie ideo censentur artis nomine: quod
earum est tantum affectus: operationesque humanas corripi-
gendo ad perfectionem ducere. Opera nostra nostre po-
testatis: aut mentis affectus: aut eiusdem aspectus: aut in
corporis motibus: aut eorundem motuum affectibus omnia
consistunt: aspectus vero primo aspiciat: secundo aspecta
sive incognita verificat: et cum verificata fuerint apud
mentem: sive aspectum convenientia seu nociva: inbiat
affectus ad amplectendum convenientia: vel in seipsum
retrahit ut fugiat nociva: aspectus grammatica recte in-
format: recte informatum quale sit logica sine errore
iudicat: ut iudicatum quale sit: et ut moderate fugiat
affectus vel appetitus rhetorica persuadet. Officium
namque grammaticum est recte intelligere: et recte intellecta re-
cte pronuntiando apud alterum recte formare. Officium
vero logicum est: quod formatum est in intellectu secundum tri-
partitam rationem suam: quale sit iudicare et discutere. Rhetorica
vero igitur eius officium sit ex dialecticis et propriis lo-
cis argumenta propositionis elicere: quod maxime inten-
dit est affectum mouere. Et quod in eius potestate est affectum
animosque torpentes excitare: effrenos modificare: timi-
dos acriare: truces mitigare. Deinde enim est virga mer-
curialis: que uno capite vigilantibus somnum relictis in-
gerit: somnolentibus vigilantiam. Deinde Orpheus cytha-
ra: cuius modulationem sequuntur et arbores: et eius au-
dita dulcedine pax est lupo cum agno: cani cum lepore: vi-
tulo cum leone. Adde ergo aspectum et affectum be-
tres virtutes rectificant: et ad perfectionem perducunt.
Cum autem intenderimus non ad id: quod perficitur per motum
corporeos: sed in ipsis motibus moderationem modifi-
catrix est musica: deinde enim construit in quibus motuum pro-
portionibus reperiatur concordantia. proportionem ve-
ro motuum secundum duplicem motus diuisibilitatem confi-
derantur. Est autem motus diuisibilis diuisibilis: et
non: et secundum hanc diuisibilitatem dicitur motus duplex ad
aliud: qui duplo mensuratur tempore: sicut et syllaba longa
respectu brevis dupla est: et diuisibilis: et proportionale pro-
portionalitate: et diuisibilitate spaci: sicut motus dicitur
duplus ad motum: qui in eodem tempore duplum pertransit
spacium. Quinque ergo sunt proportionum: quarum tres
sunt minime multiplicium: et due maxime superparti-
cularium: quod be sunt inter maximas et minimas diui-
siones in motu secundum durationem: vel velocitatem: vel f

utraq. De inque pstant in motibus perfectum mode-
ramen: hinc motus locutionis intelligo: que igitur a motu
efficiatur a natura motus non censetur seiungenda: cum
enim corpus violenter percutitur: partes percussae et co-
strictae a situ naturali secedunt: quas virtus naturalis
ad situm naturalem inclinans fortiter metas debitas
facit transcendere ipso impulsu naturali: iteque a situ na-
turali egrediuntur: et de una inclinatione naturali situm
transgredientes reuertuntur: generaturque hoc modo
tremor in minutissimis partibus percussis corporis: do-
nec tandem inclinatio naturalis non ultra situm deter-
minatum eas impellit. In hoc autem tremore et motu lo-
cali motus partium necesse est cum quolibet pars per situm
sibi naturalem transeat: eius dyametri longitudi-
nalem esse in termino sue diminutionis: et dyametri
transuersales erunt in termino sue maiorationis. Cum
autem transierint situm naturalem dyameter longitu-
nalis extenditur: et transuersales contrahuntur: donec
veniant ad terminum motus sui localis: eruntque tunc
dyametri transuersales in termino sue diminutionis.
deinde cum redierit erit extensio et contractio dyame-
trorum via conuersa. Hanc autem extensionem et tractio-
nem ingredientem profunditates materie: et precipue
id: quod est aereum subtile in corpore: sonantium esse
intelligo: cumque inter quoslibet motus contrarios sit ges-
media: necesse est sonum quantumcumque paruum indi-
uisibilem non esse continuum: sed interruptum et nu-
rosus: licet hoc non percipiatur. Cum itaque eisdem pro-
portionibus humanis vocibus et gesticulationibus hu-
mani corporis modulatio temperetur: quibus soni et mo-
tus reliquorum corporum speculationi musice subiaceat: non
solum armonia humane vocis: sed et instrumentorum:
et eorum: quorum delectatio in motu sive sono consistit: et cum
his armonia celestium: sive non celestium: et cum a moti-
bus celestibus sit concordantia temporum: et compositio: et
armonia mundi inferioris: et eorum omnium compositio:
rum ex quatuor elementis: necesseque sit armoniam effi-
cientium in effectus reperire: extendit se speculatio mu-
sice: ut proportionem temporum: et elementorum mundi
inferioris constitutione cognoscat: et etiam omnium ele-
mentorum compositionem. Et quod sono numeroso: si-
ue mixto sonanti correspondet numerus in comparatio-
ne ad auditum: cumque sonus auri illabitur: exercet ani-
ma numerum in aere generali in auribus edificato: quo
numero exercito numero sonanti occurrit: et ipsum nu-
merum sonantes sentit. Exindeque progrediens in me-
moriam: quod extra: et in sensu totus simul: et in memoria si-
mul totus reponitur: exinde in tota anima aptatur nu-
merus quidam: quo aptato cum numero: qui extra de-
sit proprium numerum: qui iam totus est in memoria: de-
lectatur anima absque rationis iudicio in numero sonanti.
si sit consonus: aut offenditur si sit dissonus: quod nume-
rus cum sit prestans delectationem: aut contrarium: sen-
sualis congrue nominatur: tandem adhibet anima nu-
meros iudiciales: quibus de reliquis discernit. Cum in-
que ita sit in numeris sonantibus: pretendit se musica spe-
culatio ut armoniam cognoscat: non solum in numeris
sonantibus seu corporalibus: sed etiam in progressibus:
et occurzoribus recordabilibus: sensibilibus: et iudicia-
libus. Cum autem per motus nostros preter ipsos aliquid in-
tendamus: aut coniuncta diuidimus: aut diuisa consi-
gimus: aut ordinem: aut situm damus: aut figuras ex-
trahimus. In his configurandis arithmetica et geome-
triam constat esse rectificantes: quibusdam tamen rebus non
non damus absque errore: nisi precognito mundi situ: et

Linconien. opuscula.

z

Virgilius
in 4° Enei-
dos.

De generatione sonorum

quedam opera nostra non extant vsq[ue] ordinata: nisi certis temporum spacys fuerint mensurata: propter hoc predictis tribus accessit astronomia mundi sitū & spacium temporum motibus astrozū docens dignoscere. Cum igitur sint opera quedā nature tantū: quedam nostra tantum: quedam vero nostra & nature: & he sole phie partes: que dicta sunt opera tantū nostra: & etiam opera nature & nostra in quantum nostra sunt rectificent: & perficiant: & artis sit diffinitio: seu descriptio: q[uod] sit regula nostre operationis: merito he sole artis vocabulo nuncupantur: he idest naturalis & moralis. Nam grāmatica & logica cum habeant sermonem rectum habent prolationem rectam: manifestum est q[uod] probationem veram ministrant. **Moralis** sciētia: quod appetendum: quod fugiendus est elicit. Rhetorica vero monet concupiscibilem vel irascibilem ad fugiendum. Quapropter moralis scientia cum ornatu rhetorico vult doceri & sciri: vt proueniat morum in formatio. relique vero ornatum repudiant: in quibus queritur sola veritatis ordinatio. **Musica** ministerium in philosophia naturali nō minus vtile q[uam] ad diuidendum: cuz omnis egritudo: & in ordinatione spirituum: & in temperantia curatur: & omnis etiam: qui per ordinationem aut spirituum hominum & temperantia curatur musicis modulationibus & sonis: vt etiaz credunt philosophi: & dicunt etiam vulneribus sordidati musicis modulationibus posse mederi: cum enim anima sequatur corpus in suis passionibus: & corpus sequatur animas in suis actionibus: corpore patiente ex neruis sonantibus anima extrahit in se numeros proportionatos s[ecundu]m proportionem numerorū sonantiū: mouetq[ue] spiritus ipse numerorū proportionatos. **S**apiens igitur est: qui corporis humani signati nouit de bitam proportionem: quibus proportionibus fuit elementorum & humorum partium principalium spirituum & anime cum corpore concordēs: & per easdē proportionēs in numeris sonantibus affectus: vt progressores & occursores anime illabatur: & ex incommensuratione omnia redeunt ad propriam commensurationē: qui nouit etiam quantum spiritus delectantur in gaudio: qualiter in tristitia contrahatur: qualiter certa notantur in ira: qualiter in animosis super seipsis in nudando sese impellunt & excitant: qualiter in timidis sese fugant: qualiter in mitibus sese quadā tranquillitate sedant: & proportionatos sonos a musicis instrumentis q[uod] sciat educere: facile poterit in quos voluerit affectus animi permutare. **A**stronomie ministerio plus ceteris eget philosophia naturalis: nulla enim est operatio: que nature sit & nostra vt pote vegetabilium plantationis: mineralium transmutatio: egritudinū curatio: que possit ab astronomie officio excusari: non enī agit natura inferior nisi cum eam mouet: & de potentia in actum dirigit virtus celestis. **L**una autem est: que virtutes celestes mundo coniungit inferiori. Quapropter cum in hora plantationis fuerit luna aucta lumine: in quarta orientali seu medio celi a fortunys respecta: quorum virtutem applicet inferius: quia tunc in fortitudine operationis sue calorem vitalem in plantā fortiter mouebit: accelerabitq[ue]: ac confortabit clementiam eius: & fructificationē. **S**i vero fuerit in eadē hora respectus Saturni: mouebit in plantam frigus impediens vel destruens. **S**i vō fuerit respectus Martis mouebit calorem vrentem: impediens: vel coquentem: eritq[ue] planta tardi clementi: vel fructificationis modice: vel penitus marcescet. **I**n prepara-

tione vero lapidis: quo metallorum sit transmutatio non minus necessaria est horarum electio: omnia enīz metalla de intentione nature aurum esse debuerunt: nec differūt ab auro nisi sicut imperfectus a perfecto. **L**ū. n. virtus solis mouet fumū sup[er]fluum & remanet mundum immiscens illi cum argento viuo: & decoques eum decoctione temperata & fiet aurum. **L**ū vero calorem solis complectitur frigiditas lune: ita vt si parua sit predictorū decoctio & nascitur argentum. **S**i calori solis commisceatur frigiditas saturni: quia ipse est terrenus: mouetur fumus sulphuris cum imunditia terrestri: & commiscetur cum argento viuo & mundo: & decoquitur decoctione parua: & nascitur plūbus. **S**i autem calori solis commisceatur calor: & humiditas Jouis: mouetur fumum sulphureum in grossicie sua & commiscetur cuz argento viuo & mundo: sed ppter humiditatem Jouis parua fit decoctio & oritur stagnū. **C**um autē calori solis admisceatur calor superfluum & siccitas martis sulphur grossum cum argento viuo grosso superflue excoquant: & ferrus extrahitur. **C**alor autem veneris cum caliditate solis proxime dicta decoquens plus decoctione temperata: minus tamen q[uam] sit decoctio excussa per martis lotionem. **V**ir- tus vero mercurij cum aqua viscosa fumum sulphureum commiscens viuum efficit argentum. **R**eliqua itaq[ue] ab auro non differunt nisi s[ecundu]m imundiciā materie atq[ue] complexionis inequalitates. **Q**uapropter trāsmutare ista est imundicias abstergere: & mundificatam substantiam apponere assimilata soli in virtute & operatione: que ipsa reducant ab inequalitate. **D**ec substantia non qualibet atq[ue] hora operatur: sed cuz fuerit sol in exaltatione libere ab aspectu malorum: q[uod] tūc est in fortitudine: & extrahit in materia huiusmodi substantie virtutem sibi assimilata: quas non potest nisi in certis horis de potentia ad actū producere. **I**n morbis iterum valet horarum electio: q[uia] si hac postposita morbus curat magis est fortune q[uam] artis. **M**edicina enim est instrumentum vel coadiutrix nature vt morbum expellat: nec sanat medicina: sed natura p[er] medicinam adiuta. **Q**uapropter considerare oportet quibus horis natura languet: que a virtute celesti mouetur: ne medicus operetur cum errore: & in quibus horis a virtute celesti natura mouetur: imo regitur: & in quibus natura mouet debilitat: & in quibus fortiter: & s[ecundu]m has diuersitates motionis nature a virtute celesti eam regente obseruanda est in virtute & duratione & quantitate proportio medicine: & sic est finis.

Incipit tractatus de generatione sonorum.

Quam sonatium percutit violēter partes ipsius sonatii egrediūtur a situ naturali: quas natura sonatii reinclinat ad situm naturalem: & fortitudines inclinationis huius partis egressa a situ naturali in toto redeunt ad situm sibi naturalem: vltra progrediuntur ad situm sibi non naturalem: & inclinatio naturalis de nouo via conuersa reinclinat ad situm naturalem: & sic fit tremor subtilis in infinitis partibus sonatii: & hic tremor manifestus est in tactu & visu. **H**ūc tremorem minutariū partium necessario consequitur in egressione a situ naturali extensio earundem partium s[ecundu]m dyametrum longitudinalem: & contritio s[ecundu]m dyametrum transversa-
tio dyametri

Nota pul-
chra de al-
chimia.

lem: et in reuersione ad situm naturalem accidit econ-
trario abbreviatio dyametri longitudinalis: et maiora
tio dyametri transuersalis. Et hec motio sonatiui
fm extensionem et contractionem in partibus minu-
tis: que consequitur motum localem tremoris: est so-
nus vel velocitas naturalis ad sonum: et cum tremunt
partes sonatiui mouent aerem sibi contiguū ad simi-
litudinem sui motus: et peruenit vsqz ad aerem sibi co-
naturalem in auribus edificatum: et fit passio corporis
non latens animam: et fit sensus auditus: primum au-
tem sonatiuum moriarum partium est predicto mo-
do: aut enim virtus motiua est inter ipsum: aut extra:
primum autem motiuium tali motu non potest inter-
esse nisi ipsa anima: qz natura nō potest esse principiū
primum talis motus: et cum non sit talis continue in
habente animam: non erit motus ab anima vegetati-
ua: sed a sensibili motiua motu voluntario: quam ne-
cessario precedit imaginatio vel apprehensio. ergo so-
nus formatus a principio motiui: in quo est imagina-
tio vox est. Et si cuiusdā vocis dat species et figuratiōe
perfectam ipsa figuratio actualis instrumentorum vo-
calium: et figuratio motus spirituum motuorum instru-
mentorum vocalium. Cuiusdam vero vocis non dat fi-
guratio perfectionem: illa vero cui figuratio predicta
dat speciem et perfectionem erit vox litterata: et vox
quam complet figuratio vnica erit littera: quas vero
complet figuratiōes multe erit ex litteris composi-
ta. Potentia vero vocis ad hoc vt scribatur nihil
aliud est nisi ipsa figuratio instrumentorum vocalium
et spirituum: qua littera interius generatur: propter qd
possibile est representari per figuram visibiles assimi-
latam figure sue generationis. Et manifestum est: qd
cum arsumitur naturam: et natura semper facit opti-
mo modo: quo est ei possibile: et ars nō errans: melior
autem fit representatio per figuras exteriores assimi-
latas interioribus qz ipsas interiores representare.
De si obiciatur de diuersis figuris eiusdem elemē-
ti arte inuenti: dicendum est: qd non est diuersitas fm
substantiam figure: sed secundū accidentalitatem eius. ver-
bigratia: generatio huius est. a. in latino. hebreo: et gre-
co: et arabico ē triagulus. s. ipe triagulus accitāli dicitur
a tribus linguis predictis: similiter figura huius ele-
menti. r. in omni lingua est crispatio in figura sensibili
seu visibili: sicut intra crispantem formatur lingua: et
ita de alijs: sonus vocalis assimilatur sibi in toto et in
parte. necesse est ergo vt generetur sonus in motu sibi
assimilato in toto et in parte. Sunt. n. septem mo-
tus: rectus: circularis: dilatationis: et constrictionis: hec
duo non differunt: nisi sicut motus rectus ante et retro
super centrum motum recte: et motus circularis super
centrum motum circulariter: et similiter motus dilata-
tionis et constrictionis super centrum motum recte: et
super centrum motum circulariter: propter hos septem
motus posuerunt antiqui greci septem vocales: s. iste
due super centrum motum recte: et super centrum mo-
tum circulariter: licet sint possibiles in imaginatione:
tamen sunt difficiles in re: propter hoc non remanent
nisi motus quinqz possibiles: aut factibiles in operatio-
ne. Igitur palam est: qd in motu recto spirituum mo-
tiuorum: et per arteriam vocalem figuratur. i. Idez ta-
men rectus motus non est minus continuus: quia tūc
non faceret tenor tremorē: sed est frequentissime iens
et rediens. motus vero circularis super centrum recte
motum mouet centrum: subtrahit cordam et mouet

in cuiuslibet puncti circumferentia describit arcus su-
per cordam: et ita facit figuram. Motus autem cōstri-
ctionis facit figuram. v. i. duas lineas in centro cōcur-
rentes. Motus vero dilatationis et constrictionis sup-
centrum motum recte mouetur. i. cum subtrahit basim
trigoni. et omnis punctus quum sit dilatatio: qz moue-
tur motu duplici describit vnum latus trigoni a basi
vsqz ad conum: et quum sit cōstrictio describit reliquū
latus a cono vsqz ad basim: et ita fit figura. a. et quū sit
alterutrum tempus: quo formatur sonus vocalis: et sonus
consonantis: et etiam sunt duo tempora discontinua:
quia inter quoslibet motus contrarios ē quies media:
eo modo dicetur consonans quasi cum alio sonans: et
quasi per se non possit audiri: cum eius generatio pre-
cedat vel subsequatur tempore generationem voca-
lis. Ad hoc respondeo: qd virtus motiua: qua forma-
tur vocalis continue a principio syllabe vsqz ad finem
inclinat spiritus et instrumenta ad formandum sonum
vocalis et syllabe. Cum autem dictam inclinatio-
nem comitatur inclinatio aliqua ad formandum so-
num consonantis egreditur in spiritibus et instrumen-
tis motus vnus compositus proueniens a duabus in-
clinationibus: sicut cum ponderosus inclinatur ad mo-
tum deorsum: et cum hoc impellitur ex transuerso con-
sequitur in ipso motus egrediens a diuersis inclinatio-
nibus alijs a motu naturali: sed quia continue est icli-
natio motus naturalis semper est reuersio ad motum
naturalem. Manifestum est igitur: qd in motu quo
formatur sonus consonantie est motus et inclinatio ad
formandum sonum vocalis materialis: et ita in sono
consonantie est sonus vocalis materialiter: est tamen
sonus naturalis: sicut motuum soni consonantie: sicut
inclinatio ponderosi naturalis: quum impellitur pon-
derosus ex transuerso magis est motiua inclinatio mul-
ticiens qz violenta: et plus dat motui actuali speciem
et formam qz inclinatio naturalis. Potest tamē hoc
quod dicit Priscianus. Qd vocales sunt sicut anime:
consonantes sicut corpora: ad hoc referri. scilicet qd so-
nus consonantie habz esse in auditu: et extra os nisi per
sonum vocalis actuale: cum enim diuersum sit tem-
pus formationis consonantie et vocalis eiusdem sylla-
be: necesse est qd sonus consonantis possit formari tōre
sine sono vocalis. Sed vt dicit Isidorus nisi sequa-
tur sonus vocalis intus inclusus murmur littere sona-
bit: et extra os ad auditum nō peruenit. Et iaz dictis
patet: qd motus formatiuis consonantie minus elon-
gans inclinationem ad actuale sonū vocalis ab actu
suo semi-vocalis est formatiuis: sed motus: qd plus elo-
gat dictam inclinationem ab actu sue mute erit forma-
tiuis. Ex his itaqz patet: qd syllaba est ex vno spiritu et
vno accentu indistincte prolata: licet in ista sint multe
littere: qz hec vnitas est inclinationis continue ad so-
num vocalis formandum: supra quam inclinationem
sicut supra naturalem cadunt inclinationes ad forma-
das consonantes sicut inclinationes accitales et.

Incipit tractatus de calore solis.

Cum principalis intērio
nostra
sit de calore solis: cuius habet pncipiū
generatiōis. Queramus vniuersaliter
quot sunt principia generationis: et cu-
tria sint ex quibus generatur calor. i. ca

Linconien. opuscula.

De calore solis

Not' vio/
lēt' triplex

lidum motus: et collectio radiorum: quod unum in his sit
vniuocum: quo vniuoco fit in his passio vniuoca: cuius
ergo in his sit passio vniuoca: erit in his omnibus cau-
sa vniuoca: omnis enim passio vniuoca est causa vni-
uoca: quod autem calidum in his omnibus sit vniuocum:
patet: calidum enim ex quocumque istorum generatum
eandem habens virtutem idem facit opus: ergo non est
equiuoce dictum: sed vniuoce. ¶ Queramus ergo istā
causam vniuocam: in omnibus autem illis est prima
causa calidi disgregatio: unde cum calidus generat ca-
lidum: hoc est per disgregationem materierum. quali-
ter autem id conueniat motui et collectioni radio-
rum: facile est videre. ¶ Motus autem localis: ex quo gene-
ratur calidum diuiditur in motum naturalem: et motum
violentum. motus naturalis diuiditur in motum rectum
et circularē. primo loquemur de motu violento: vel de
gravi violenter moto. ¶ Contingit autē graue moueri
violenter tribus modis: aut sursum: aut deorsum: sed non
directe ad cētrum: in his omnibus patet in motu vio-
lento fieri disgregationem ex motu. Est enim in mo-
to violento duplex virtus motus: scilicet naturalis: et
violenta: que in diuersas partes mouent vnamquāque
partem mobilis. ad istam autem inclinationem in par-
tes diuersas sequitur disgregatio: et ita ex motu violento
necesse est illud: quod mouetur disgregari secundum suas
partes: et ita fieri calidum. Et quia in modo primo mouēdi
violenter est maior oppositio in inclinatione virtutis mo-
uentium: quia mouent in partes omnino oppositas: ma-
xime consequitur disgregatio: et maxime calidum: in medio
autē et in tertio mediocriter: et illud maxime patet ratione et ex-
perimento. ¶ Hoc idem patet in motu naturali: genera-
tur enim calidum in motu in eo quod mouetur naturaliter
deorsum: secundum vnamquāque partem est duplex virtus mo-
uens actualiter: scilicet naturalis et violenta. quoniam ibi
fit virtus naturalis patet: sed quod ibi sit virtus violenta pa-
tet: quia omne quod est ponderosum et mouetur deorsum
non directe ad cētrum mouetur violenter: sed omnes par-
tes ponderosi mouentur deorsum non directe ad cen-
trum: igitur omnes partes ponderosi mouentur violen-
ter: probo minorem partem grauis equalem distantiam
semper habent in toto: ergo quā mouetur deorsum mo-
tu totius: mouentur lineis eque distantibus. ¶ Linee
autē eque distantes in infinitum protracte ex alterutra
parte nunquam concurrēt: ergo partes grauis naturaliter
moti mouentur deorsum lineis non concurrentibus. er-
go non directe ad cētrum: quia si directe mouerentur ad
cētrum: mouerentur in lineis directe ad idem cētrum
concurrentibus. Sic ergo patet: quod principij secundum vnamquā-
que partem moti naturaliter deorsum est duplex virtus
inclinans ad diuersas partes: sed istarum inclinationum
oppositio est minor valde oppositione inclinationum in
partibus moti violenti. et propterea inter omnes gene-
rantes calorem: motus naturalis minime generat calorem
naturalem in moto. sic ergo patet: quod ex motu naturali
recto: et motu violento generatur calidum: et ex calido gene-
ratur calidum secundum causam vniuocam. ¶ In tertio autē
patet hoc scilicet: quod non ex collectione radio-
rum aliquid calidum ge-
neretur secundum causam vniuocam caloris: patet per 2^m de speculis: quod
hoc speculo concauo ad solē posito accendit: et hoc est
per disgregationes. RADIUS enim in dyaphano deflori habet
maiores incorporationes quam in subtiliori: et non dici-
mus incorporationem omnimodā sicut calorem: sed quādam leuē
incorporationem: ex hac autē incorporatione secum di-
strabentes partes aeris: sed quā non colliguntur radij in

punctū vniuocū: in ipso puncto vniuocūque secundum suam viā re-
ctā: et propterea propter ipsum punctum erit maxima distra-
ctio aeris in partes diuersas: et ita erit disgregatio: et persequi-
tur calor. sic patet: quod in his tribus generibus calim inest
causa vniuoca. ¶ Si vero sol generat calim erit hoc: aut si
cut calim quod generat calim: aut sicut motus calidus: aut
sicut collectio radiorum generat calim. quod aut sol non generat
calim: sicut calim generat calim: patet sic. Probat. n. in 7°
philosophi. quod alteras et alteratum oportet esse immediata: vnde
si inter primum alteras et vltimum alteratum fuerit mediū:
omne id mediū prius alterari secundum calim a sole calido quam
alteretur illud vltimum. alioquin primum alteras et primum al-
teratum non essent immediata: quāquam inter solē et aerem sint
plura media: et propinquum ipsi soli alterati secundum calim in ipso
est quanta essentia: vel patet quanta essentia: omne quanta essentia prius
alterari secundum calim a sole calido quam aerem: sed hoc est impossibile:
quia si esset alterabile: esset corruptibile: igitur primum est impossibile
quod sol generet calim: sicut calim generat calim. ¶ Dice-
ret forte aliquis: quod calim est in sole virtualiter: sicut calz in
pipere: sed hoc est inconueniens: eo. n. quod calim est in pipere
virtualiter: et non actum potest moueri nisi moueatur: nec altera-
re nisi alteretur: et filr de sole: sed hoc est impossibile: ergo et primum.
quod autem ex motu solis non generetur calim patet: ¶ Si filr mo-
tus non generat calim: nisi secundum vnamquāque partem rei mote
sint inclinationes diuersae mouētes eā in partes diuersas
sed omnis quod mouetur circulariter et non violenter quilibet
patet habere in inclinatione cum toto: et non est ibi diuersitas: vnde
vniuocūque patet est inclinatio secundum motum circularē. quod ex mo-
tu circulari non aliquid generatur calz. ¶ Sed diceret forte
quod quibus intrinsecus in eo quod mouetur circulariter non cau-
set calorem: tamen extrinsecus: sicut est in inferioribus ex re-
sistentia medij. Sed hoc dupliciter habet falsitatem: vna quia istis
inferioribus resistētia medij non est caloris agenerator
in moto. Si enim sic esset: quā equaliter resistat mediū ei: quod
mouetur naturaliter: et ei quod mouetur violenter: equaliter generaret ca-
lorem in moto violenter: et moto naturaliter. sed hoc est falsum: vt
patet ex primo philosophi. ¶ Alia falsitas habet: eo quod sol et cete-
re stelle in mouendo non habent resistētia: quia non mouentur
motibus proprijs: sed cum sint fixae in suis spheris mouentur
tamen per motum sperarum suarum: sicut nauis in flumine: quod mo-
uetur motu fluminis: sicut probat philosophus in 2° de celo et mun-
do: relinquitur ergo quod sol generat calidum per collectionem
radio-
rum: quod sic patet: radius solis in principio aeris per nāam de
si in eo incorporantur quodammodo: sed radius solis cadētes
deorsum super planū terre: vel concauū: vel puerū reflectū-
tur secundum angulos equales: vt patet ex vltima principiorum do-
ctrine de speculis: si ergo cadant radij orthogonaliter: refle-
ctuntur orthogonaliter: et ita radius cadēs et reflectēs super
eandē viā intēdit per partes oino oppositas: et est ibi maxi-
ma disgregatio: et est hoc sub egnociali circulo: cum sol transi-
erit super cēnit huius regionis: et in loco declināte ab eg-
nociali versus meridiem: vel septentrionem. vel cuiusquā
declinatio minor est declinatione capitis canceri: vel capi-
tis capricorni ab eodē egnociali: necesse enim est quod in his
locis cadāt radij solis in anno super eos: in loco autē cuius
declinatio ab egnociali est equalis declinationi capitis
canceri: vel capitis capricorni: necesse est solē semel transi-
re super cēnit eorum: et semel ad hec loca emittere radios per
pediculariter: et tūc in his locis in summo fieri disgrega-
tiones: et summu calorem: et hoc est disgregatio violentanea:
quod solet fieri ex collectione radio-
rum fractorum super corpus
sphericū: vel reflexorum ad speculū concauū: eo quod illa in pres-
entio oppositas: hec autē non. ¶ In climatibus autē quorum
declinatio ab egnociali maior est declinatione capitis
canceri:

Tex. cō. iz

cancri: qz sol non vadit super genit eorum: in septentrio-
ne cadunt rady fm angulos minores rectos: z reflectu-
tur fm eisdem: z ppterea non oio in partes oppositas.
Et quāto magis distans fuerit locus ab egnociali tan-
to magis cadūt z reflectuntē rady solares f3 angulos
obruiores: z tanto minus in partes oppositas cedunt
radius cadēs: z radius reflexus: z minor sit disgregatio
z minus generat calidum: quod etiam patet experimē-
to. ¶ Si vero queratur quare in gnta eēntia ex radys
solis non generatur calidum: potest ad hoc responderi
duplr. vno modo qz non interfecant se ibi reflectēdo.
alio modo etiam si interfecarent se reflectendo omni-
no in partes oppositas non generaretur calor: vel cali-
dus: qz n. in ipso perspicuo ex natura densi nō incorpo-
rantur aliquo modo rady solares in eo: quia ita nō pnt
disgregare partes materie. Unde etiā in suprema tuni-
ca aeris: vbi est aer maxime subtilis minime generat
in eo calidū: qd p3 experimēto. In sūmitatib⁹ n. mon-
tiū abundāt nives vbi rady solares clariores sunt q3 i
conuallibus: z tñ est ibi reflexio radioz sicut in valle:
sed ppter subtilitatem aeris: ibi est densitas aeris par-
ua: z parua incorporatio lucis cum aere: z ppterea pua
disgregatio partiu aeris in collectione radioz: hic autē
est maior incorporatio radioz: z ppterea maior dis-
gregatio z calor zc. Et sic est finis huius tractatus.

¶ Eiusdē tractatus de generatione stellarum.

Es eiusdem nature eiusdem operationis fm
nām suam effectiue sunt. g si fm nām
suaz nō sunt eiusdē opōnis effectiue nō
sunt eiusdē nāe: sed spere z stelle nō sūt
eiusdē opationis fm nām suam effecti-
ue. g spere z sue stelle nō sunt eiusdē na-
ture. pma p3 ex hac ppositione: quā dicit Aristoti. 2°
de gñatione: idēz silr se hīs nō est natū facere nisi idē.
minor h3 silr p3 sic. sol fm presentiaz est principiu ge-
nerationis: z fm suam absentiam corruptiōis. si g so-
lis spere eēt eiusdē operis vel opōnis cū sole: cū in quo
libet clymate eqlr pfsens sit: eēt in vnoquoq3 clymate
gñatio semp: sed h est falsum: igit z p^m. ¶ Itē dīc Ari-
st. in 1° de aialibus. q3 fm reuolutionē solis z lune: z cō-
binationes fm eoz punctiones z opatiōes determi-
ta sunt tpa vniuscuiusq3 gñatiōis nāliter: z si qñq3 pp
Indeterminationē mae accidat 3rium: sed speraruz so-
lis z lune non est aliqua diuersitas in oppositiōe z cō-
functione: z ppterea non sunt principia eiusdem ope-
ratiōis naturaliter cuius sol z luna. vt p3. ergo p3ior cō-
clusio: q3 stella z spere sua non sunt eiusdē nature. sed
omne corpus aut est simplex: aut compositū. stella autē
est corpus. ergo stella est simplex: vel composita: q3 nō
sit simplex: p3: qz tñ sunt quinq3 corpora simplicia f3
Aristotiles z alios philosophos: scilicet quatuor elemē-
ta z corpus mobile: quod appellatur gnta essentia: stel-
la autē non est de natura quinte eēntie: nec est stella ele-
mentum vniū: qz si sic: septem planete differentes fm
naturam facerent septem elementa: quod sic non est.
aut cum quatuor sint tantūmodo elementa: necesse ē
aliquem planetam non cōmunicare naturaz alterius:
z non differre ab illo: sicut pars ignis non differt ab ip-
so igne: z p3 contra experimentum: differūt enim in su-
is naturis specificis: vt determinat in 4° lib. Alibuma.
cū g non sit stella de nā alicuius corpus simplicis: erit

stella corpus cōpositū: z nō dico 3positū ex materia z
forma solum: sic enim compositum non opponitur ei:
quod est simplex: sed dico compositum ex elementis:
pluribus enim modis dicitur compositum. erunt ergo
corpora ex elementis facta. ¶ Item omne coloratuz
est mixtum. stelle sunt corpora colorata. ergo stelle sūt
corpora mixta. pma p3 duplici rōne: quaz pma hec
est. colores sunt qualitates secūde ex primis generate:
vt dī in predicamentis: dicuntur. n. passibiles qualita-
tes: non qz generent passionē: sed qz ex passionibus ge-
nerantur. ergo erit coloratum elementum ex necessita-
te. ¶ Item alia ratione sic. color est lux in extremita-
te perspicui in corpore terminato: sed corpus termina-
tum est corpus mixtuz: z corpus coloratum est corpus
terminatū. ergo coloratum est corpus mixtum. q3 ma-
ior huius syllogismi sit vera p3. si n. diceret aliquis: q3
corpus dyaphanum esset terminatuz: vt gnta essentia
z ignis. aer autē z aqua non sint terminata: qz fluxibili-
lia sunt: tunc esset coloratum celum: qz esset ibi lux in
extremitate perspicui in corpore terminato: z etiam di-
cit Arist. q3 cum lux nō sit nisi in corpore terminato nō
est in corpore simplici. ergo corpus terminatum non ē
simplex: sed mixtum ex simplicibus. minor autem hu-
ius syllogismi patz per illud: quod dicit Arist. q3 pro-
prium sensibile visus est color. ergo stelle non sunt visi-
biles nisi per colorem: sunt igitur colorate. ¶ Si autē
dicat aliquis: q3 ibi est lux: sicut in corpore simplici: z
facit apparere soluz cum non sit: vt videtur aturoza co-
lorata: z mare coloratum: hoc est manifeste falsum: z
contra illud: quod dicit Arist. q3 in simplicibus: q3 nō
est ibi lux in corpore terminato: non apparet eadez lux
longe distantibus z prope: sed in stellis longe distanti-
bus z prope semper apparet idem color: z hoc est cum
fuerit stella in augmentatione sui eccentrici: aut in op-
positione sue augmentationis. ergo non apparet color
in stellis: sicut in corpore simplici: sed sicut in corpore
terminato. ¶ Item perspicuitas est quedam natura
cōmunis aeris: aque: ignis: z quinte essentie: vt patet se-
cundo de anima. capitulo de lucido. z in libro de sensu
z sensato expressius dicitur. hoc ergo quod non est per-
spicuum non est eiusdem nature cum aliquo istorum:
sed stelle non sunt perspicue. ergo non sunt eiusdē na-
ture cum aliquo istorum: q3 stelle nō sint perspicue pa-
tet in luna: nullum enim perspicuum facit ymbra:
luna facit ymbra. ergo luna non est perspicua: q3 lu-
na faciat ymbra. satis patet in eclipfi solis. si enim
esset transparent: tunc pertransirent rady solis corpus
lune: z tunc non diceremus corpus solis pati eclipfim.
¶ Si forte dicat: q3 luna habeat naturaz perspicui. z
nō faciat ymbra simpliciter: sed aliquo modo: hoc
est contra experimentum: z contra rationem. dicit enī
Aristotiles: q3 in his quatuor corporibus prenotatis
inest perspicuum secundum magis z minus: vt in aere
magis q3 in aqua: z in igne magis q3 in aere: z in quin-
ta essentia magis q3 in alyso omnibus. Sic ergo sunt
spere ordinate secundum naturam suam: cum luna ē
aliquid habens de natura perspicui: z cū non tantū ha-
beat quantum aqua: erit inferius aqua secundum na-
turam suam cōmunicans in natura terrestri. ¶ Item
in fine terty de celo z mundo probat Aristotiles: q3 in
elementis non sunt figure terminate secundum suam
essentiam: z est vna ratio talis: si esset elementum ali-
cuius determinate figure secundum essentiam suam:
necesse esset omnem partem eius: cū sit eiusdē nature

De sensu z
sensato.

2° de aia
L. cō. 66.

L. c. 68.

L. cō. 56.

Cap. 10.

p^o cell.

De coloribus

cuz toto esse eiusdem figure: non sunt autem figure elementales: que diuidi possint semper in similes syllabas: et est ut dicitur ibi. s. circularis triangulus: et quadratum circulus: aut diuidit in circulos: aut ex circulis: componere circulum non conuenit nisi fuerint circuli super idem centrum oēs constituti. cuz ergo plura sint elementa que figure huiusmodi non sunt figure elementis determinate. Ex hoc argui potest: quod si sit aliquod corpus cum determinata fuerit figura circularis: omnis pars eius dissimilis erit figure circularis: et sic dico circularis: quod circuli inferiorum partium: et etiam superiorum et totius fuerit idem centrum: sed stella quam sit corpus rotundum non habet idem centrum cum sua sphaera. ergo non est pars sue sphaere: quum idem sit centrum partium circuli et totius in habentibus figuram circulare. Et sic patet prima conclusio. s. quod est elementatus quum non sit pars quinte essentie: nec alicuius alterius elementum. Item creatio duplex habet respectum. s. ad creaturam et ad creatorem: si ad creaturam comparatur: hec erit una et uniformis creatio conformium rerum: ergo si non sint res uniformes secundum naturam non sunt eiusdem creationis: sed stella et sua sphaera non sunt uniformes: differunt enim essentialiter in suis luminibus ergo sunt diuerse creationis: sed celum est factum ex tota vel noua materia: ut dicit Aristoteles primo de celo et mundo: igitur in factione stelle non est factio noue materie: quum ergo facta sint ex aliquibus: aut erunt ex quinta essentia: aut ex elementis: non ex quinta essentia: quia innominabilis et impermutabilis est. ergo ex elementis. Item supponunt doctores alchimie: quod in unoquoque corpore naturali et complexionato inest quinta essentia: et est sicut continens quatuor elementa: et secundum quod est in corporibus est permutabilis et alterabilis: cum ergo quinta essentia: que est impermutabilis secundum se sit permutabilis per humilitationem sui ad inferiora: quare eodem modo ea: que permutabilia sunt secundum se non possunt fieri incorruptibilia per sublimationem cum maius sit incorruptibile fieri corruptibile quam corruptibile fieri incorruptibile. Et hic est finis huius tractatus.

¶ Eiusdem tractatus de coloribus.

Lux est lux incorporata per speculum: per speculum vero due sunt ordine. ¶ Aut. n. per speculum est purum separatum a terrestreitate: aut impurum terrestreitate admixtum. ¶ Lux autem quadrisarie partitur: quia aut est lux clara: aut obscura: pauca: vel multa: nec dico lucem multam propter subiectum magnum diffusam: sed in puncto colligitur lux multa: cum speculum concavum opponitur soli: et lux cadens super totam superficiem speculi in centrum sphaere speculi reflectitur: cuius etiam lucis calore in ipso centro collecta combustibile citius inflamatur. lux igitur clara multa in per speculo puro albedo est. ¶ Lux pauca in per speculo impuro nigredo est. et in hoc sermone Plato est auctor et Aristoteles qui ponunt nigredinem privationem: et albedinem habitudinem: siue formam. ¶ Sequitur etiam ex hoc sermone: quod colores proximi albedini: in quibus potest fieri recessus ab albedine et permutatio sunt septem: nec plures: nec pauciores: similiter erunt septem proximi nigredini: in quibus a nigredine versus albedinem ascen-

De statu causarum

ditur: donec fuerit concursus aliorum septem colorum quibus ab albedine descenditur: cum enim albedinis distantiam tria constituent: scilicet lucis multitudo: eiusdemque claritas: et perspicui puritas: nobis manentibus quorumlibet trium potest fieri remissio: eritque per hunc modum trium colorum generatio: vel quolibet cum solo manente duorum reliquorum erit remissio: et sic fiet aliorum colorum a tribus primis seu prioribus tria generatio: aut omnium trium simul remissio: et sic in vniuerso absque albedine erit septem colorum immediata progressio. ¶ Eodem similis est omnino per oppositum a nigredine per septem colores sibi proximos versus albedinem accessio. erunt ergo in vniuerso colores sexdecim: duo. s. extremi: et hinc inde septem annexi: per intensiorem ascendentes illic: et inde per remissionem descendentes: ac in medio in idem concurrentes: in quolibet autem mediorum colorum gradus intensiorem et remissionis sunt infiniti: unde qui per numerationem et combinationem eorum: qui intenduntur et remittuntur multis alijs multitudinis claritatis et puritatis modis. s. regularitas: et puritas perspicui: et oppositorum his sunt colores nouem per numerationem graduum intensiorem erunt infiniti: quod autem secundum dictum modum se habeat colorum essentia: et eorundem multitudo non solum ratione: verum etiam experientia manifestum est his: qui et perspectue profundius et verius nouerunt principia: quod est quia sciunt figuram perspicuum: siue fuerit purum: siue impurum: ita ut in ipso recipiant lumen clarum: siue obscurum: et per figuram formatam in isto perspicuo lumen paucum faciunt: aut ipsam pro libito multiplicent: et sic per artificium omnes modos colorum: quos voluerint ostendere possunt. ¶ Explicit tractatus de coloribus.

¶ Incipit tractatus de statu causarum.

Aristoteles in secundo philosophie primo supponens causas esse tantum quatuor dicit quod in unoquoque genere est status et non processus in infinitum. verbi gratia in genere cause efficientis non sunt cause infinite: sed est vnum efficiens causarum primum: similiter et in alijs generibus causarum: quia si non esset causa prima: simpliciter non esset causa: omnis enim causa posterior causalitatem suam habet a causa superiori: non solum a proxima superiori: sed magis a causa istius superioris. igitur si in infinitum est procedere ut non sit reperire primam causam: non erit reperire causalitatem in aliquo. ¶ Necesse est ergo: quod sit causa in aliquo genere in eodem sicut prima causa: sed nec ibi: nec alibi tangit Aristoteles de numero et sufficientia causarum: hoc est quare sunt tantum quatuor genera causarum: et tamen potest induci ratio hoc modo. Causa enim efficiens secundum Aristotelem est unde motus. si ergo sensui patet et mentis intellectui: quod motus est ab aliquo: manifestum est simpliciter: quod efficiens est. ¶ Quod vero sit causa materialis: formalis: et finalis ex suppositione cause efficientis sic potest probari. ¶ Si enim efficiens causa est et effectum ab efficiente necesse est esse: necesse est et effectum cum efficiente in quodam conuenire: et in quodam differre: conuenit autem effectus cum efficiente in eo quod est actus ab actu: actus enim effecti est ab efficiente: unde dicit Aristoteles.

Tex. co. iz

2° phi. tex. c. x. et p. d. g. ne. tex. 55.

Ari. in 8° philosophie prime: q^o omne effectū vniuocaf
fuo efficienti etiam in artificialibus: in quibus min
me videtur. Domus enim architecto vniuocatur in
hoc: q^o architecto speciem domus habet in anima: se
cundum quam omnes modi eius regulantur vt effici
at domum materialem. Et alibi dicit Aristot. q^o omne
agens habet hoc in actu: quod habet patiens in poten
tia. Sic ergo conuenit effectum cum efficiente in eo q^o
actum est secundum modum dictum: sed necesse est
differre in eo quū potētia est: et hoc dupl^r pōt intelligi:
aut q^o efficiens non habeat potentiam: sed sit actus so
lū: et efficiē hēat potētiā et actū: aut q^o efficiēs habeat
potentiam et actum simpliciter cum effectū: et tunc ne
cesse est potentiam efficientis. s. materiam aliam esse
numero a materia effecti. ¶ Sic ergo in quolibet qd
efficitur ab efficiente necesse est existere duo. s. actum
et potentiam: hoc est formam et materiam. ¶ Sic ergo
ex comparatione cause efficientis ad effectum patent
causa formalis et materialis: similiter patz causa fina
lis. Nam spēs effecti existens in efficiente non mouet
efficientem in quantum intelligitur: sed in quantum ap
petitur: qd autē appetitur est bonum per se: species au
tem effecti in quantum mouet efficientem est in rōne
boni: bonum autem per se finis est: ergo proprie in ra
tione finis. ¶ Sic ergo hēmus quatuor genera causa
rum: et ex his existentibus necesse est tantum esse in eē
completo. Non igitur ad esse alicuius alterius cause
preter causam consequitur tantum: sed solū causa est
aliquid: cuius esse sequitur ad aliquid. Iergo nō est alia
causa preter has. Sic ergo numerus habetur et sufficiē
tia in genere causarum: et q^o tres illaz incident in vnā
patet ex iam dictis: efficiens autem quod habet in se
potentiam et actum: non a potentia: sed ab actu dicitur
efficientis: q^o actus efficientis per aliquam multiplica
tionem fit causa formalis effecti: non in quantum intel
ligitur: sed in quantum diligitur: hoc est in quantum est
bonum et finis. Sic ergo in vnum conueniunt tres cau
se: sed quarta non: materia enim quum solum sit potē
tia omnino habet oppositum ad actum: non solum s^z
ratione: sed etiam natura rei. ¶ Sed secus est de dif
ferentia et conuenientia istarum causarum cum causa
prima et causis secundariis: quum efficiens habeat in
se quod est et quo est non solum: sed totum est efficiens
et habet aliquid sui: propterea differūt in sui natura qd
efficit: et quo efficit: et in his necesse est: q^o intentio boni
in intellectu addat supra speculationem essentie: sed
in causa prima quum vna sit substantia simplicissima
idem est in ea quod efficit et quo efficit: propterea idē
est in ea s^m substantiam efficiens et forma: et tamē in
ea sua simplicitas non compatitur multitudinem ex
alio accidente prouenientem: in sui intellectu intentio
boni nō addit supra speculationem essentie: et propte
rea idem est in ea s^m substantiam efficiens: forma: et
finis. ¶ Est autem in vnoquoq^z genere causarū mul
tiplicitas nominis: vt in genere cause efficientis mul
tipliciter inueniūtur cause efficientes: et non dico mul
titudinem specierum causarum diuersarum sub eodē
genere: quia hec causa venit in vniōem: sed dico mul
tiplicationem causarum efficientium: quibus ratio cau
se efficiētis multipliciter conuenit s^m prius et posteri
us: et hanc multiplicitatē oportet manifestare hoc mo
do per diffinitionem causarum efficientium: alia enim
est per se: alia per accidens: per accidens autē est quā
do non ipsius speciei nature conuenit ratio efficientis
aliquo modo: sed ei in quo est: vt clarum est effectiuū

calidum: non enim efficientia caloris conuenit clarita
ti: sed in quo est claritas. ¶ Si vero large vtimur hoc
nomine per se duplex erit cā effectiua per se. s. vel illud
quod efficit s^m subiectū efficiens: vel aliud quo effi
cit. Quod efficit est duplex propinquū: et remotum: p
pinquum: vt cum ignis efficit ignem: remotum: vt ce
lum. Quo vero efficiens efficit dicitur dupliciter: quo
efficit vel per substantiam aliā a se: vel s^z aliquid sui:
scdm primum modum dicitur instrumentum efficiē
tis efficiens: oportet enim instrumentum efficientis eē
aliā substantiā ab efficiēte. ¶ Sed si dicatur quo ef
ficat substantiam aliā ab agente s^m aliquid sui: hoc
erit dupliciter: aut virtute: aut ratione. sicut dicit ignis
agens efficit passionem in patiente: et non solum ignis
sed etiam virtus ignis dicitur efficiens. vnde dicitur
qualitas aliqua actiua. Non enim est differentia inter
qualitatem et virtutem nisi i respectu: quia qualitas di
citur absolute respectu istius: cuius dicitur: virtus non
dicitur in quantum eadem qualitas ad effectum alte
rius extendit: sicut differt nomen forme et nāe. ¶ Vir
tus autem est dupliciter efficiens. s. aut potentia: aut
actu: et dico potentiam non q^o nūq^o habet actu: sed q^o
non omnino habet actu: sed factum actu aliunde iā
est actu efficiens: sicut dicitur natura corporis materia
lis efficiens: ipsa enim mota a virtute corporis celestis
potest mouere: sicut etiam dicitur calor efficiens: quia
de se potest mouere: quia motus animalium et finis ac
tu potest mouere et efficere: actu vero dicitur virtus ef
ficiens: q^o de se actu potest mouere. ¶ Actio vero dici
tur efficiens dupliciter. vno modo ex hoc: q^o passio est
effectus: illatioq^z actionis: sicut ad actionem vniuersa
liter sequitur passio. Alio modo dicitur actio efficiens
passionem: non q^o ista passio sit secundum naturam rei
efficientis istius actionis: sed quia secundum leges na
turalem vel posituam determinatum est: vt talem
actionem talis passio consequatur: et est exemplum qd
ponit Aristoteles secundo posteriorum. s. q^o Athenien
ses debellandi sunt: quia cōmiserūt in alios. ¶ Secū
do modo dicimus: q^o causa efficiens suspensionis ē la
trocinium cōmissum: et dicimus: q^o latrocinio suspen
d. tur assignando causam efficientē. ¶ Sed vnica est
hic dubitatio. s. differentia causarum efficientium me
diarum inter primum efficiens: et vltimum effectum
causarum efficientiū isto modo: quo instrumenta cau
se prime efficiunt. Videtur enim q^o proprie proprium
instrumentorum sit tunc mouere solum quum moue
tur. si ergo illud conuenit omnibus causis mediis: vide
tur q^o omnes cause medie sint instrumenta. ¶ Et rñ
dendum est per interemptionem: q^o non est proprium
instrumentorum: quod dictum est: sed etiam est com
mune aliis: immo proprium est instrumentorum: q^o in
mouendo nullam habent intentionem sibi propriam
nec finem intendunt: sed in operatione instrumenti ta
lis solum est intentio principalis agentis. Cause vero
medie inter efficiens et vltimum effectum habent intē
tiones proprias: sicut intelligentie et corpora celestia: et
corpora corruptibilia agentia: et ex hoc non dicuntur in
strumenta solū: sed agentia. ¶ Similiter causa forma
lis: siue forma multipliciter dicitur: quia quedam est
forma substantialis: quedam accidentalis: forma acci
dentalis est aliquorum nouem generum respectu sub
stantie: sed non est causa formalis substantie: eo q^o cau
sa est prior s^m naturam q^o suū cātuz: et precipue cā for
malis: accidentia aut sunt posteriora s^m nām q^o suba.
¶ Forma vero substantialis multipliciter accipitur:

De veritate propositionis

aut absolute: aut in respectu: absolute: vt substantiarum forme subales: in respectu: vt albedo dicitur forma substantialis albi. s. concreti ex tali substantia et accidente: vel curru respectu linee: et vltima differentia respectu speciei in accidentibus. ¶ Forma vero substantialis abstracte dicta adhuc dicitur multipliciter: dicitur. n. vno modo exemplar separatum a re: et non quo res est: et alio modo quo res est: exemplum dicitur solum forma ista: que est in mentem artificis: non forma ista: que est id: quo res est: et non exemplar. ¶ Forma vero adhuc dicitur multipliciter: dicitur. n. forma per impressionem: que omnino materialis est: dico autem causam materiales. i. situales: sicut sunt corpora elementorum: et mineralium corporum: et fm talem formam est dicere: quod eiusdem speciei et nominationis est vnaqueque pars cum suo toto. Alio modo dicitur forma: que non est situalis. i. que non recipit participationem fm situs diuersos in partibus materie: vt est anima: et hoc dupliciter: aut quum non sit situalis: mediante tñ virtute celesti: que situalis est a forma situali educitur de potentia in actum: vt est anima vegetatiua et sensitiva: et propterea illa informis situalibus perimitur: et a tali forma non dicitur eiusdem speciei cum toto: sed eiusdem operationis. ¶ Nulla enim pars plante planta est: nec animalis animal: sed vnaqueque pars plante vegetatur: et vnaqueque pars animalis sentit. Alio modo est anima intellectiva forma superueniens his: de quibus iam dictum est: que cum immediate aduenit forme non situali: necesse fuit vt non educeretur in esse immediate a forma substantiali: sed immediate a forma non situali. s. partis: et ab hac forma pars non est eiusdem speciei cum toto: nec eiusdem operationis: quia nulla pars hominis est homo: nec aliqua pars hominis intelligit. ¶ Et propterea quum hec forma nullam relinquat multitudinem: vel diuersitatem operationis: vel eentiam in suo perfecto: recte dicitur quod est vltima formarum natum alium. ¶ Aliud est adhuc genus formarum intelligentiarum: que imutationem habent cum corporibus supercelestibus: sicut motor cum mobili solus: non quod intelligent mediante virtute corporea: et propterea appellatur forme separate. ¶ Alia vero rationalis non solum vnitur corpori humano: sicut motor: sed etiam vt intelligens modo et mediante virtute corporea intelligit non sine fantasmate: quod est actus virtutis sensitivae. ¶ Forma vero: que simul est exemplar: et quo res est non coniuncta rei: sed abstracta: simplex: et separata: hec est forma prima: que qualiter sit forma prima difficile est explanare. ¶ Similis causa finalis vel finis multipliciter dicitur: dicitur. n. primum bonum intentum in mente agentis: et secundo modo dicitur finis: quod est vltimum in re operati. ¶ Intentio autem bona accepta cum intellectu agentis dicitur multipliciter: vno modo: quod ipsa species boni in intellectu accepta sic sit vere bonum: quod vere finis est: et sic solus est in intellectu primi. Alio modo quod ipsa species boni existens in anima non sit verum bonum: sed sit imago vel similitudo. ¶ Vltimum vero rei operate dicitur dupliciter: et propterea hoc nomen finis multipliciter participat: dicitur enim vno modo vltimum rei operate illud: quod causat opus rei: siue motum eius: et hoc est idem cum vltima forma rei: et proprie appellatur terminus: siue finis intentus. Alio modo dicitur vltimum rei operate fm intentionem operantis. verbi gratia. talis figura causat modum domus operate et non intentionem operantis. ¶ Causa materialis similiter dicitur dupliciter: s. proportionate: et vere proportionate: vt quum vna forma est potentia respectu alterius:

sicut genus: quod est vere forma dicitur potentia respectu speciei et differentie. ¶ Materia vero dicitur dupliciter. s. aut ex qua: aut in qua: materia ex qua est ex qua res est: hoc est substantia: materia in qua est: in qua res fit: quod est proprie accidentium: et dicitur sic quod est proprie et per se solum accidentium eiusdem materie. ¶ Et est differentia ista duarum materiarum: quia materia ex qua sit substantia potentia est: materia vero in qua sit accidentis est ens in actu: et per se causa sui accidentis: et vtraque istarum materiarum dicitur propinqua et remota: sicut propinquum semicirculi est linea: remotius est quantitas continua: et magis remotus est quantitas. ¶ Similiter propinqua materia animalis est caro: remotior quatuor elementa: maxime remota est yle. i. materia prima. et sic est finis huius tractatus.

¶ Incipit tractatus de veritate propositionis.

In que partem est vel fuit: et partem futura est: non necesse est ante complementum sui esse totaliter: vel fuisse. Sed cum completum est aliquid: tunc et de cetero necesse est ipsum simpliciter esse vel fuisse iter motum et complementum necesse est ipsum fm quod esse vel fuisse: et sic de rebus contingentibus: que fiunt in tempore possibile est eas non compleri. verbi gratia. totalis motus. a. in. b. dicat. c. inter initium et finem. c. motus: necesse est. c. fm quod fuisse: et possibile est. c. fm partem sui futurum non fore. ¶ Inter initium autem et finem. c. motus semper dicitur vere: quum. c. est: sed hoc esse non est esse completum: et determinatum: et diffinitum: sed esse incompletum: et indeterminatum: et indefinitum: unde licet in medio motus. c. dicatur ipsum. c. esse: non tamen consequenter dici potest necesse esse. c. fuisse: quia cum presens sit eius pars: preterit pars: que futura est: vere dicitur. c. partis preteritum: quum est: sed quum quid preteritum est perfectum est. c. aut ante sui finem nec preteritum: nec perfectum est: nec vere dicitur. c. fuisse: quia hoc esset adhuc futurum fuisse. ¶ Manifestum est igitur: quod de aliquo dicere quod est: nec tamen consequitur potest non fuisse: imo fm aliquid sui non potest non fuisse: et fm aliquid sui: quod adhuc futurum est potest non fuisse: vt nunc verum est hunc annum esse: nec tamen statim post hoc erit verum hunc annum fuisse: et si tempus habiturum est finem ante terminum: huius verum est hunc annum nunc esse: et non est futurum vnum hunc annum fuisse: sed de quocumque dicitur esse completum et finitum: statim post non potest non fuisse: vere statim nec est id fuisse: tale autem quale est cuius esse est: est interminatum et increatum. Credo quod sic veritas propositionis et opinionis rei future contingentis. veritas. n. sermonis vel opinionis est adequatio sermonis vel opinionis et rei: hec autem adequatio nihil aliud est quam ita esse in re: sicut sermo vel opinio dicit: et hoc est in futuris rebus esse in futuro: sicut sermo asserentis eam futuram. ¶ Est igitur veritas sermonis vel opinionis de futuro presens assertio existentie rei in futuro cum existentia rei in futuro: sed presens assertio sermonis vel opinionis est: nec potuit non fuisse. Existencia vero rei future nondum est: sed poterit non esse: et ita veritas de futuro fm quid sui iam est: et habet necessitatem. fm quod sui nondum est: et habet contingentiam. ¶ Licet ergo vere dicatur veritas huius propositionis. Antichristus est: tamen non sequitur: quod statim erat necessarium eam fuisse: quia huius veritatis esse est in completum et indeterminatum. Ideo enim est ponere necessitatem super hanc veritatem: et ponere necessitatem super

super assertionem de futuro: quod erit: et super existen-
tiam rei future: quolibet talium ppositionū. Antichri-
stus erit. antichristus est futurus: est vera non necessa-
ria: sed contingens: qz possibile est quālibet talem esse
falsam: sed veritas harū partim est assertio principa-
lis de Antichristo futuro: qm erit: partim est existentia
Antichristi futura. ¶ Sed ex parte existimationis est
hec veritas impmutabilis: quolibet. n. talium ppositio
num semper idem et eodē modo dicitur: quomodo nūc
dicitur: ab existentia autem que nondum est in non exi-
stentia veri permutationem impossibile est: omnis
enim permutatio est ab eo: quod dum permutatur fu-
turum est: igitur natura talium ppositionum vel oratio
num a sua veritate: que partim est: et partim futura ē:
pmutabilis est: qz ista veritas: que principaliter ē: sem-
per vno modo manebit: ab eo: quod nondum est non
potest fieri permutatio anteq̃ perueniat: vnde si nun-
q̃ eueniat: nunq̃ ab eo fit permutatio: vnde siue Anti-
christus erit: siue Antichristus non erit nō permutabi-
tur a veritate in falsitatem: cum necessarium duplex
est permutabile a veritate in falsitatem: aut qz nōdū
est susceptibile falsitatis: aut qz fm ordinem post veri-
tatem non est susceptibile falsitatis. primo modo ē ne-
cessarium: sed secundo modo non est necessarium. et.
Et sic est finis de veritate ppositionis ad laudē dei.

¶ Incipit tractatus de vnica forma omnium.

Dignit me dilectissima dile-
ctio tua quatenus scri-
bam tibi: qd de hoc verbo sentiā: deus
est prima forma et forma oīū: quod fe-
ci put potui et non prout volui: et malēs
amico petenti dare que habui q̃ ma-
gnū qd existimabā h̃re denegasse vi-
deri: de re. n. tanta nihil verum est paruum: qd p par-
uitate dicentis possit esse granditer eloquentie. De re
enim itaq̃ grandi petitione tua compellere pauca nō
grāditer locutus. ¶ In primis petitiōi tue rñdeo: me
sentire hoc nomen esse: qz deus est forma et forma om-
nium: cum sit necesse: forma est forma prima: qz ante
ipsū nihil: ipse aut primus est et nouissimus. ¶ Si au-
tem queras quid me moueat ad sentiēdū deum ēē for-
mam primam et formam oīū. ¶ Rñdeo: magna au-
toritas Augustini: ipse. n. lib. 2º de libero arbitrio ait.
Si quicqd mutabile asperis: vel sensu corporis: vel
animi consideratiōe capere non poteris: nisi aliqua nu-
meroz forma teneatur: qua detracta in nihil recidit.
Noli dubitare vt ista mutabilia intercipientur: sed di-
uersis modis et distincta varietate formarum quasi
quodam versus temporum peragant ex se aliq̃a for-
mam eternam et incommutabilem: que neqz continea-
tur: et quasi diffundatur locis: neqz p̃tēdat: atqz varie-
tur temporibus: per quam cuncta ista formari valeāt:
et pro suo genere implere: atqz agere locoz: atqz tēpo-
rum numeros. Omnis. n. res mutabilis etiam forma-
bilis sit necesse est. sicut autē mutabile dicimus quod
potest mutari: ita formabile quod formari p̃t appell-
lauerim. Nulla autem res seipsam formare potest: qz
nulla res potest sibi dare qd non h̃z: et vtiqz vt h̃eat for-
mā formatur aliquid. Quapropter quolibet res si quā
h̃z formam: non ei opus est accipere quod h̃z: si quā
vero formam non h̃z: non potest a se recipere quod nō
h̃z: nulla ergo res: vt diximus: seipsam formare potest.
Conferatur itaqz vt et corpus et anima forma quadam
immutabili et semper manente formetur: cui dictū est
forme. Mutabis ea et mutabūtur: tu autē idem ipse es

et anni tui non deficient: annos sine defectu posuit pro
eternitate prophetica locutio: de qua itē forma dictū est
qz in se manens innouet oīa. Dinc ēt pphēditur oīa p-
manentia gubernari: si. n. omnia sunt: forma penitus
subtrahat: nihil erit forma ipsa incommutabilis: per quā
mutabilia cuncta subsistunt: et formarum suarū nume-
rus impleatur et agatur: ipsa est eoz prouidentia: nō. n.
ita essent: si ista non essent. ¶ Item idem in 13º lib. con-
fessionum. Quid te promeruit inchoatio spūalis: vt te
saltez tenebrosa fluitaret similis abisso: cui dissimilis
nisi per idem verbum conuerteret ad idem: a quo fa-
cta est: atqz ab eo illuminatur lux fieret: quistamē nō
essentialiter: tñ conformis forme equaliter. ¶ Item
xiº confessionū. Stabo: atqz solidabor in te: forma me
in veritate tua. ¶ Ecce he auctoritates Aug. aperte
clamant deum formam esse et formam creaturarum:
illaqz auctoritas: quaz primo posui ex 2º lib. de libero
arbitrio. non tantum hoc asserit: sed infallibiliter hoc
arguit: ex ratione namqz forme argui potest deus esse
formam: forma enim est qua res est id quod est: velut
humanitas: qua homo est homo. forma hominis ē de-
us: deus autē ipse seipso est id quod est: a seipso. n. deus
est: qz deitate deus est: et deitas deus est. quapropter cū
id quo res est: est id quod est forma: sic deus forma ē
¶ Item quis non concedet deum speciosū esse et for-
mosū. g. ipse ē forma et spēs: et cū nihil sit in ipso qd ip-
se nō sit: cū sit iustus ipse est iustitia: ipseqz est rect: cū
formosus et speciosus sit: ipse ē forma et spēs magis q̃
formosus et speciosus: immo ipsa formositas et speciosi-
tas. ¶ Itē quid est forma: nisi cōpletio rei: vel pfectio
imperfectibilis: nō forma: nō formalis: qz positus sine d-
fectu et imutabilis. Deus igit pfectio pfectissima: for-
ma formosissima: cōpletio cōpletissima est: dicitur enī
homo formosus: mulier formosa: et domus formosa: et
anima formosa: et mundus formosus: formosum hoc:
formosum illud: tolle hoc et illud: et vide ipsum formo-
sum: mulier formosa: sed ipsa formositate omnes for-
mosi: si potes ita deum videbis non aliqua forma for-
mosum: sed ipsa formositate oēs formosi. Et cū audis
qz deus est forma et formositas: sicut qz deus est vitas:
noli querere quid sit formositas: sicut nec ecōtrario qd
est veritas. ¶ Stati. n. se oppositionū colligēs corpo-
ralium imaginū: vt ait Aug. 8º de trinitate cap. 7º. Et
nubila fantasmatum pertransibunt serenitatem. quō
primo ictu illuxit ter: cum diceretur: veritas et formo-
sitas: ecce in primo ipso ictu: quo velut coruscatiōe p-
stringens cum dicitur: veritas et formositas: intellige
si potes: si non potes relabere in ista solita et terrea: ec-
ce hoc modo deus ēē forma dicitur: vt aut aliquo mo-
do clarescat: quomodo ipse sit forma creaturarum: nō
enim sic est forma eaz velut pars eaz substāialis cō-
pleta: ex qua et materia fit aliquid vnū: significationes
huius nominis forma aliquatenus sunt explanande.
dicit. n. forma exemplar: ad qd respicit artifex: vt ad
eius mutationes et similitudines formet suū artificii:
sicut pes ligneus: ad quem respicit cerdo fm ipsaz for-
mat solam: et dicitur forma solec: sic vita bonoz vt ad
eius similitudinem merces vite nostre formemus di-
citur nobis forma viuēdi: dñ quoqz forma cui forman-
da materia applicatur: et per applicationē ad illud re-
cipit formam istius: cui applicatur per mutationem il-
lius. Sic dicitur de sigillo argenteo: qd ipsum est for-
ma cere sigillate: et de argilla: in qua funditur statua: qz
ipsa est forma statue. ¶ Cum aut artifex h̃z in anima
sua artificandi similitudinem: recipit que est ad illud

Aug.

Aug.

Aug.

Deus quō
ē for^a crea-
turaz.

For^a quo
tupl^r dici^t

Plalmo. fci

De intelligentiis

quod in mente gerit: vt ad eius similitudinem formet
eius artificium: ipsa in mente artificis forma artificij
dicitur: nec multum distat a tali figuracione forme fi-
gurate forma primitus dicta. ¶ Imaginari itaqz in
mente artificis artificij faciendi formam vtpote i me-
te architectoris formam et similitudinē domus fabri-
cande: ad quam formam et exemplar solū modo inten-
dit artifex: vt ad eius imitationē domū faciat. ¶ Et
imaginari est hoc per impossibile ipsius architectoris
voluntatem domum fabricare volentem ita potentē
q se sola applicet formandaz materiam in domū for-
me in mente architectoris: qua applicatione figuret i
domū. Et imaginari cū his q materia domus est flui-
da: nec potest permanere in forma recepti in se: si sepa-
retur a forma: que est in mente architectoris: sicut aq
figurata a sigillo argenteo statim amittit formaz rece-
ptam separato sigillo. ¶ Imaginari itaqz voluntatē
artificis applicantem mām domus ad formaz in me-
te architecti: non solum vt per applicationem forme
in domū: sed et applicatē illam ei: qdū domus ma-
net in esse domus: vt formata in esse seruetur. ¶ Hoc
vtqz mō forma huius in mente huius architecti esset
forma domus est ars: siue sapientia: siue verbū dei oī-
potentis: forma oīum creaturarum: ipse. n. simul et exē-
plar: et efficiens est et formans: et in forma data cōserua-
tūus est: dū ad ipsum applicantur et reuocantur creatu-
re. Quā aut ex hoc intellectu deus sit forma creaturarū
satis pz ex dictis Aug. vtpote ex illa auctoritate: quam
superius posuit: vbi dicit. Diuina pudentia oīa guber-
nari: ipsamqz prouidentiam eoz esse formam in com-
mutabilem: per quam mutabilia oīa subsistunt: figura-
rū suaz numeris impleant et agantur. Parum vō elu-
cet hec intētio forme per reliquam auctoritatem: quā
posui de 13° lib. confessionum. vbi dicit angulum con-
uerti per verbum patris ad illud: ad quod factus ē: vt
lux fieret et conformis forme equalis patri. i. sapientiē:
in qua pater fecit omnia: vnde et Aug. 2° cap^o hec vba
proposuit. Quid te promeruerūt spūalis: corporalīqz
natura: quas fecisti in sapientia: vt impenderent etiaz
inchoata quoqz in genere suo vel spiritali vel corpo-
rali enunciam imoderationem: et longinquam dissimi-
litudinē spūale forma prestantius q si formatus cor-
pus esset corporale: aut in forme prestantius q si oīno
nihil: atqz impenderet in verbo tuo in forma: nisi p idē
verbum reuocarentur ad vnitatē tuam: quibus forme-
tur. et eēt ab vno te sūmo bono vniuersa bona valde.
¶ Item idē super Joāne homel. prima. Sāber facit
archam primo: postea in arte bz archam: si. n. archam
in arte non haberet non esset: vnde istam fabricādo p-
ferretur. sed archa in arte est sic: vt non ipsa archa sit q
videt oculis: in arte inuisibiliter est: in opere visibiliter
erit: ecce est facta in opere: nungd destitit esse in arte et
illa in opere facta est: et illa manet que in arte ē: nā pōt
illa archa putrescere: et iterum ex illa archa: que in ar-
te est alia fabricari. ¶ Attende g archam in arte et ar-
cham in opere: archa in opere nō est vita: archa in arte
est vita: qz viuūt anima artificis vbi sunt oīa ista ante
q pferant. Sic g fratres charissimi: qz sapientia dei: p
quam facta sunt omnia fm artem continet oīa ante qz
fabricet oīa hec: que fiunt per artem non cōtinuo vita
sunt: sed quicquid factum est vita est in illo: terram vi-
des est in arte terra: celum vides est in arte celum: so-
lem et lunam vides sunt et ista in arte: sed foris corpora
sunt in arte et vita sunt. Ex huius auctoritatib⁹ eniden-
ter inspectis et adinnicem colatis scio prudentiam tuaz

pcepturam eternam dei sapientiam sic esse formā om-
nīū: velut si imaginaremur figurā sigilli argentei esse
vitam et intelligentiam et intelligentē se: volentēqz fi-
gurare ad suam imitationem et similitudinē magis
imitari terram expresse fluidaz non potentem pfecte
manere in aliqua figuracione recepta: ipsaqz hac sola
voluntatem in formationem: ac fluidam ceraz ad esse
reuocare sibi: et applicare: et ad se renouando: sibi qz ap-
plicando sua similitudine aliquanta imprimeret: et im-
pressa similitudinē seruaret. Sic aut inqz pz ex iam di-
ctis eternam xpi sapientiam: seu patris sapientiaz esse
formaz oīum: sicut talis forma sigilli argentei si esset:
esset forma cere sua similitudine predicto mō impse:
non tñ hanc similitudinē de modo: quo deus est for-
ma omnium: sic nec predictam attuli: sicut vsqz pgruā
diuine excellētie: qz sicut creatura eius similitudinē
eius non potest perfecte exprimere: sic non mens crea-
ta potest aliquid ex omni parte perfecte ei similitudi-
nem figurare et.

¶ Incipit tractatus de intelligentiis.

Luisti a me scire quid sentiam
de intelligentiis. Utruz
sint in determinato loco: an in quolibz
loco simul. Ad quod primo respondeo
q solus deus verus est totus: ipse. n. vt
ait Aug. in lib. de trinitate. sine situ p-
sens est. sine loco verum totus: sicut si-
ne qualitate bonus: sine quantitate magnus: sine am-
bitu omnia continens: sine tempore sempiternus: sine
sui mutatione mirabilia faciens: nihilqz patiens in eo
tñ qd dicitur verum diffusius carnali resistēdū est co-
gitationi: vt ait Aug. de presentia dei: et mēs a corpori-
bus: anima a sensibus: ibi ne: quasi spaciola magnitu-
dine opinaremur dupl^r per cuncta diffundi: sicut hu-
mus: aut humor: aut aer: aut lux ita diffundit omnis
huius magnitudo: q minor est in sui parte q in toto:
deus vero ita diffusius vbiqz est: vt nō per spacia loco-
rum quasi mole diffundatur: ita vt in dimidia mundi
quoz sit dimidius: et in alio dimidio sit alius dimidi-
atqz ita per totum totus: sed in celo solo totus: et in ter-
ra sola totus: et in terra et in celo totus nullo contentus
loco: sed in seipso verus totus: nec maior in toto q in
parte: nec in maiori parte maior: nec in minori toto: lz
aut ista intelligere sit supra nos: vt tñ corpora in enig-
mate conspiciunt exēplo tali iuuat nos Aug. in eodez
lib. q sic dicit. Quā aut immortalitas corporis: que in xpi
carne pcessit: nobisqz in fine pmittitur futura: cū ma-
gna sit res nō est perfectio mole magna: sed et si corpo-
raliter habetur: incorporea qdā excellentia est. Nā cū
ipsum corpus in mortale minus sit in parte q in toto:
immortalitas eius tā plena est in parte q in toto: et tñ si-
cut alia alyz maiora: non tñ alia alyz immortalia sūt
membra: sicut nunc qñ ex omni parte sani sumus fm
modū presentis in corpore sanitatis: nō qz manus ma-
ior eēt toto qz digitus: ideo manus totius dicimus ma-
iorem sanitatem esse qz digitū: sed in istis essentialibus
essentialis est ipsa: qñ igit breuiora grandioribus com-
paratur: vt qd tam magnum esse nō potest q ē aligd:
quid si tñ esset tam sanum: esset autem maior sanitas
in maioribus mēbris: si essent maiora saniora: cū vero
ita non est: sed maiora: atqz minora tam sana sint. Dis-
par est perfectio in mēbris: molibus quantitas: sed
par est in disparibus sanitas: cū ergo sit corpus aut sub-
stantia eius in magnitudine molis ē: sanitas vero eius
non quantitas sed qualitas est: non ergo potuit obrine-
re corpus

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

re corpus quantitas: quod potuit qualitas. nam ita di-
stantibus partibus: que simul esse nō possunt quō sua
queq; spacia locorū tenent minores minora et maiores
maiora: non potuit esse in singulis quibuscunq; parti-
bus tota vel tanta: sed amplior est quantitas in amplio-
ribus partibus: breuior in breuiori parte: et in nulla pre-
tanta quanta per totum. quantitas vero corporis: atq;
sanitas dicitur cū sonum corpus est totum: tanta in mi-
noribus partibus q̄ta in maioribus partibus. non enī
que minus magne sunt: minus sane sūt: aut q̄ amplio-
res ideo saniores. Absit ergo vt q̄ pōt in corpore quali-
tas creati corporis nō possit in seipsa substantia crea-
toris. ¶ Est ergo deus per omnia diffusus: ipse quippe
ait per prophetas. Celum et terram ego impleo. sed sic
est deus per cuncta diffusus: vt non sit qualitas mun-
di: sed suba creati mundi sine labore regens: sed mere
contingens mundus. Ex hoc ergo ē vbi Aug. vt supra dī-
xit: aliquantulum iuuatur noster intellectus ad comp-
bendendū: sed valde longe et in nube: qm̄ vbiq; deus
est: q̄ plene comprehendit quō vix est supra viuētis
hoīs capacitatem esse. Sicut autē vix deus simul to-
tus in vniuersa ita anima tota vix est in corpore ani-
mato. Unde Aug. exponens qualiter homo sit factus
ad imaginem dei: ita dicit. Sicut deus vnus vix totus
semper est oīa viuificans mouens et gubernans: sic ani-
ma in suo corpore vixet tota viuificans et gubernans
et illud mouens. neq; n. in maioribus corporis mēbris
maior est: et in minoribus minor: sed in minimis tota et
in maximis tota. et est hec imago veritatis omnipotē-
tis dei: quam h̄ anima in se. ¶ Item idem de origine
anime: quēadmodū anima per omnes particulas cor-
poris tota adest simul: nec minor in minoribus: nec ma-
ior in maioribus est: sed tñ intensius in alijs: remissius
in alijs operatur: cū in singulis partibus corporis eēn-
tialiter tota sit: ita et deus cum sit in istis essentialiter et
totus in illis: tñ plenius esse dicit quos inhabitat. ¶ Ec-
ce ex his verbis aperte habes: q̄ anima tota essentialiter
tota est vbiq; in corpore: q̄ viuificat: sicut deus vbiq;
totus essentialiter in vniuerso q̄ regit. Neq; n. aīa in
corde solo: aut cerebro est solo per essentiam: et alibi in
corpore non per essentiam sed per virtutē suam: vt ali-
qui fortasse sentiunt: non p̄siderantes q̄ virtus aīe est
tota eius substantia: et essentia ei: et vbiq; est virtus
est ipsa tota: q̄ etiam vbi est eius pars est ipsa tota: cū
non sit magnitudine molis detenta. ¶ Si vō dicatur
virtus eius esse actio eius: cū eius essenon possit esse se-
paratū a subiecto vel diuisum: vbiq; est eius virtus
est et eius substantia: sed forte qui dicunt eam virtute
sola per totū corpus diuisam: imaginantur eā sicut pū-
ctum lucis situm in corde vel in cerebro vndiq; a se p
totū radios diffundentē. ¶ Hec imaginatio vana est:
non. n. situ animalis est: cū sit pure incorporea: si. n. eēt
sistualis posset a puncto extra situm eius duci linea ad
ipsam: et mensurari: et determinari certis mensuris spa-
cium inter ipsam et punctum signatū quod maius im-
possibile est q̄ lineam posse duci a puncto signato in
corpore vsq; ad eius lineationem: vel elemētorū com-
mensurationē et proportionem. ¶ Est itaq; anima in
corpore sine situ: presens sine loco: vbiq; tota et sine su-
perficie ambientis ipsam circumscriptione. Solet enī
aīa esse: siue situm habere in illa corpore parte: vbi in-
choat motiones corporeas: quibus vtitur viuificando
corpus: vel in cerebro: q̄ illic inchoat motiones corpo-
reas: quibus vtitur in sentiendo: vel corpus suūz loca-
liter mouendo: vnde in talibus sermonibus attribui-

anime situs: non qui est ipsius anime: sed qui ē radialis
motionis corporee: quā ipsa non sistualis: nō superficie lo-
ci circūscriptibilis fecit: sic. n. anima sine situ presens ē
sine loco. i. superficie ambientis circumscriptione: vix
tota est in corpore sibi vnito. ¶ Sic (vt opinor) ange-
lus sine situ presens: et sine loco vix totus in corpore ad
ministerium aliquod assumpto: vtpote in corpore visi-
bili assumpto: in vsum ministerij sui sic miris modis
coaptato: in quo apparuit angelus Moyse: vel Abrahe:
vlt Lotb: vlt alicui alij sanctorū patrū: fuit angelus sine
situ presens: et sine loco vix totus: vel si intelliges aīaz
non vnitā corpori: in quo est: non existentem eius p̄se-
ctionē: mouentem tñ illud et oēs eius particulas: sicut
nunc mouet: et patientes ad eius motiones: sicut nunc
patitur a comparisonē: quam aīam retineret ad idēz
corpus: et ad oēs eius particulas ex eo q̄ esset motor et
rector eius: et agens in ipsum dicere in ipso esse sine si-
tu presens: et sine loco verūz tota. vt video nihil aliud
esse ipsam esse in hoc corpore q̄ se habere ad ipsū in
comparisonē mouentis et agentis vel patientis ad mo-
tiones ipsius. ¶ Sic vt reor angelos esse in corporibus
assumptis est ipsos mouere et agere ea i vsus alicuius
ministerij: in quibus tñ corporibus nec situm h̄z alicui
bini si forte sicut anima situs habere dicitur in corde:
q̄ illa inchoat motiones: sic et fortasse angelū in assum-
ptis corporibus: tñ in seipsis situm non habent. nec in
eisdem corporibus locali superficie circumscribuntur:
nec p̄ spacia eorūdem corporū diffunduntur: sicut etiā
lux per aerem diffunditur: nec in eadem corpora per p
p̄p̄nuitatem vel remotionē h̄z lineari dimensionē de-
terminabiles. ¶ Si autē queras quō angelū assumpta
corpora moueant: et in vsus ministerij aperte transfor-
ment: q̄ mirum est homini: vel saltem mihi h̄oī. inef-
fabilibus modis cogita si potes: quō anima mouet cor-
pus tuūz: et si tñ moueat grossa membra neruis et mu-
sculis: et ipos moueat spiritibus corporeis: ipsos tñ spūs
corporeos nullo alio corpore medio mouet: sed sola af-
fectione. Appetitu. n. naturali vel voluntario omnino
incorporeo mouet sine medio illud corporeum: quod
p̄ sui subtilitate magis accedit ad incorporeū. Appeti-
tus. n. anime sunt motiones eius pure incorporee: qui-
bus proportionabiliter cōicat sine medio hoc: quod in
corporibus maxime appropinquat incorporeitati. 2. ē
spūs corporeus siue lux: quo medio moto mouet cōse-
quēter corpora grossa. ¶ Quid igitur mīrū si angelus
similiter in assumpto corpore sola affectione moueat
primo: quod est in eo subtilissimum corpus: et p̄r q̄ ē
grossius et a pura incorporeitate remotius. ¶ Sed vi-
detur aīam nō sic posse mouere corporaliter et propor-
tionabiliter suo motu incorporeali nisi esset ligata cor-
pori: vt p̄pter nexum ligaminis motionē huius seque-
retur motio comproporionalis sui colligati: propter in-
sam aut colligationem nō valde admirandū: si motio
nem aīe h̄z incorpoream et in localem sequat̄ in colliga-
to et adiuncto corpore motus localis et corporalis: cū in
axe hostij h̄z eueniat vt axis: vt ita dicā et imutabiliter
et in localiter mota totū hostij localiter p̄moueat. Angeli
autē ad corpus animatum: que colligatio vt eius incor-
poralem actionē et in localem motionem sequatur i ali-
quo corpore ē cōproportionalis motio corporalis: nō. n.
est angelū cū aliquo corpore mixtio vel mutatio. fate-
or vt supra dixi me latere motum istum: quo angelus
mouet et transformatur i corpus animatū: maxime cū
nō sit ei vnsum: hoc tñ videt̄ ratum: q̄ affectione so-
la illud moueatur: sicut anima mouet corpus: cui vnū ē

De veritate

hoc est itaq; angelus eē in aliquo corpore pparatione mouētis et regētis illud in vsus alicuius ministerij ad ipm hē. ¶ Dī quoq; angelus aliqui in loco aliquo eē: nullo tñ aliquo corpore nō aliud eē reor nisi ipm hē ad ea q̄ sunt ibi vbi esse dī p cōparationē aliq; alicui prefecture: vt. s. ibidē exītib; p̄fite: vel p̄sulēdo: vel iuuādo: vel defendēdo: vel regēdo: vel in aliquo tali mō in agentis vel p̄sidentis pparatione ad ipsa se hūdo: ipso quoq; loco dī eē circūscriptus: ad cuius loci p̄tenta h̄z talē opationē. cū. n. legimus spūm incorporeū circūscriptū: nō est hec circūscriptio localis ambitio sup̄ficiē: sed ad p̄tenta illo tñ loco aliquo mō p̄sidentis spiritus opatio: et itaq; i tali loco angelus sine situ p̄s. et sine loco vey: in illo loco totus. ¶ Dī et angelus de loco ad locū trāsseri cū relictā ad vnius loci p̄tenta p̄sidentis p̄fectura. ¶ Nō ē igit̄ angelus tot; vey s̄l: q̄ best solus dei p̄p̄riū: q̄ simul oīa vniūficat et mouet et gubernat vt sit vey in semetipso totus: nullo loco circūscriptus: sed vt dcm̄ est qñ alicubi dī eē hoc nō ē q̄ ambiēte locali sup̄ficie claudat: vel p̄ctuali situ in termino lineę figuret: sed q̄ in p̄tēntis p̄ficiat sp̄ali aliq; agētis p̄sidentis p̄tēntis exhibet ministeriū seruitutis: nihilominus eē diceret. ¶ Dī quoq; angeli mali eē in isto aere caliginoso: et in inferno: et s̄lī aīe maloz i inferno loco quodā. s. corporali: q̄ sp̄s. s. incorporeus i isto loco iure eē dī: ad cuius loci p̄tēntis corpore motiones corpales sp̄e sp̄s patit: s̄lī. n. aīa cū ē in corpore: q̄ vegetat ad motiones corpis p̄ q̄litates sensibiles excellētē patit et torq̄tur: sic aīa sepata: q̄ male meruit: et demones male affecti ad alicubi p̄tēntis corpa ad istoz corpore motiones p̄ q̄litates sensibiles patiunt et torquent: s̄lī. n. sp̄s nō vnitus corpi aliquo mō affectus ad illud pōt pati mo: tor ad q̄d afficit: sicut aīa corpi vnita patit in toto corpore: cui vnit. ¶ S; nungd sicut ad motiones corpis ad q̄d p̄aue afficit et patit et torquet sp̄s malus: sic ad motiōes corpis cui afficit: vñ pōt pati sp̄s bonus vt h̄ sit in spū bono eē in aliquo corpali q̄d ad eius loci p̄tēntis corpore motiones delectabiliter patit: est. n. passio delectabilis sicut passio penalis. In sentiēdo. n. media delectabilis patit aīa: sicut penalis patit in sentiēdo extrema excellētia: de hoc malē sapientem audire q̄ te merarie dicere. Ex predictis tñ si vere dca sunt colligi pōt: h̄ ē spūm creatū incorporeū alicubi eē q̄d ad idē p̄tēntis pparatione p̄sidentis: aut ministrātis aliquo mō agētis: vel ad idē p̄tēntis motiones aliquo mō patientis h̄z: et nō est h̄ ipm eē alicubi q̄d in sup̄ficie locali circūscribit: aut in situ p̄ctuali figit: vt posset inter ipsz et alia sitū h̄tia certa lineaz mēsurari distātia seu p̄p̄inqtate motus. ¶ Dixi sp̄s malos maloz aīas dū sunt in corpore ad motiōes quorū dā corpore penaler patit: et nō dixi eos a corpib; pati: q̄z s̄z sube incorporee possint agere in corpore vtpote nobilioza in mīn; nobilia: nō tñ e; corpa p̄nt in subas incorporeas: q̄z ignobilius nō p̄t agere in id q̄d nobilius ē: suba aut incorporea ē i formis quouis formato corpore ē nobilioz. ¶ De h̄ dicit Aug. i 6° musice. Ego. n. ab aīa aiari h̄ corpus nō puto nisi in tētiōe faciētis: nec ab isto illā q̄c̄ pati arbitroz: s̄z facere de illo: et in illo tanq; subo diuinitus dīationis sue aliqui cū facilitate: aliqui cū difficultate opari qñ p̄ ei; meritis magis minus vt ei subta est nā corpea. corpora lia q̄ quecūq; huic corpore obijciunt: aut ingredunt ex trin sece: nō in aīa sed in ipso corpore aliqd faciūt q̄ eius opi aut aduerset aut p̄gruat. Ex his v̄bis Aug. p̄z aīas dū ē in corpore a corpali nō pati: quā tñ necesse ē pati cor

Aug. c. 4°.

porē passio: p̄s̄lī v̄ q̄ suba incorporea separata a corpore a corpali non patitur: q̄ tñ aliqui necessario pati passio et moto corpore. de h̄ tñ nihil temere diffiniēdū. ¶ Doc aut p̄ certo tenēdū ē maloz aīas et demones i igne pati: siue agēte in eos igne: siue ipsos necio patiētib; igne calefaciēte: sicut aīa in corpore necio penali pati cor: pore feruēte: vel nimio frigore rigēte. nullo tñ corpore li agēte in aīas: sed exigēte occasione necie actiōis i ipsam: sicut speculū mortū necio est occasio motionis radiōz reflexoz a speculo. ¶ Putau aliqd breuiter tibi scripsisse: sed dilucida v̄itate rē difficilē et obscuram p̄stringere nesciēte excreuit in p̄lixū. Et vereor ne i ipa p̄lixitate ad legēdū tibi sit tediosa. rogo tñ legas: et ingenia p̄funda sapie tñ cū q̄b; p̄nerlaris q̄līr de his sentiāt diligētē interrogas. Et si p̄ eos vel p̄ te alicubi me deuiasse sentias: vel inuenias rescribendo errorē meum corrigas et. Et hic sit finis huius tractatus.

Incipit tractatus de veritate.

So sum

via v̄itas et v̄ita: hec ip̄ la veritas dicit se eē v̄itatē. vñ dubitari nō imerito pōt an sit aliq; alia v̄itas: an nulla alia sit ab illa sūma v̄itate. Si. n. nulla alia v̄itas ē: tē v̄itas est vnica et singularis: nec recipit distributionē: aut p̄latitatē vt dicat oīs veritas: aut multe v̄itates. Sed i euāgelio legitur. Docebit vos oēm v̄itatē. ¶ Itē si non est alia v̄itas v̄bicūq; p̄dicet aliqd eē vey: p̄dicat de eodē deus sal tē adiacētē et denotiāte et nūcupatiue. Nungd igitur idē est esse vey et eē diuinū. sic v̄ p̄ locū a p̄ugatis: si nō ē alia v̄itas: q̄ de? ē nullū ē eē diuinū: et vera ē arbor q̄ diuina arbor. et v̄a p̄positio q̄ diuina p̄positio: et ita de alijs. ¶ Itē in futuris et p̄tingentib; v̄ eē v̄itas corruptibilis: veritas at q̄d deus ē: nullo mō ē corruptibilis est igit̄ alia v̄itas ab illa sūma v̄itate. ¶ Itē v̄itas p̄positionis ē adeq̄tio sermonis et rei. deus aut nō ē h̄ adeq̄tio: q̄z nō erat hec adeq̄tio anq̄ eēt sermo et res: cū de? ē veritas sūma: et sermonē et res creatas sermōe significatas p̄cesserit. est q̄ aliq; v̄itas: q̄ nō ē sūma veritas. ¶ Itē dicit Aug. li. soliloq̄z. q̄ v̄itas ē idē q̄ ē v̄niūf cuiusq; ḡ entitas ē ei; v̄itas: sed nullius creature entitas ē v̄itas sūma: q̄ de? ē. q̄ ē aliq; alia v̄itas a sūma veritate. ¶ Itē Aug. repetit h̄ v̄bū q̄d dicit in lib. soliloq̄z. Deus q̄ nō nisi mūdos vey scire voluisti: ita ingens rūderi p̄t: multos nō mūdos multa v̄a scire. multi igit̄ nō mūdi v̄itatē vidēt: q̄z vey ē vey q̄d sciūt: s̄z solū mūdi corde v̄itatē sūmā vident. Beati. n. mūdo corde qñ ipsi deū vidēt: et p̄m Platonē teste Aug. in lib. d̄ vera religiōe. v̄itas pura mēte v̄i: cui inherēs aīa beata sit. ¶ Idē quoq; Aug. ait in lib. de agone xp̄iano. Er rat q̄lgs v̄itatē putat se cognoscere: cū adhuc negter viuit. Est igit̄ alia v̄itas ab hac sūma: quā aliā vidēt non mūdi corde. Itē in euāgelio scriptū ē. Qui facit v̄itatē venit ad lucē. facit q̄ h̄o aliq; v̄itatē: sed nullus facit sūmā v̄itatē. est igit̄ alia veritas ab illa. ¶ Itē in verbis Aug. in lib. de mēdacio pōt h̄fī: q̄ duplex ē v̄itas. vna scilicet in p̄tēplando. altera in vero enūciādo: et istā q̄ ē in p̄tēplādo p̄posuit aīo ita ingens: vt aīus corpi ita ē et veritas ipsi aīo p̄ponēda ē: vt eā nō solū magis q̄ cor: pus: sed et magis q̄ seipm appetat aīus. ¶ S; cūz nihil p̄ponēdū sit aīo nisi deus: p̄z q̄ v̄itas: de q̄ hic inten dit Aug. Deus ē post v̄itatē: q̄ ē i enūciādo: nō audet p̄ferre aīo: s̄z inuit eā tp̄alib; oib; p̄ferendā: sic ingens. Si q̄lq; p̄poneret sese amādo v̄itatē nō tñ q̄ in p̄tem plādo ē: sed in v̄o anūciādo: q̄ in suo quoq; genere rex verum

Joā. c. 14°.

Joā. ca. 16°.

Aug.

Aug.

Tractatus vnicus

3

vez est et non aliter preferendam modo corporis sum-
maz q̄ in aio cōcepta: atq; prospecta est vt fidei veri-
dicā plenitudinē nō solū auro et argēto: et gēmis et ame-
nis predys: sed et ipsi vnūerse temporali vite: omniq;
corporis bono preponeret: nescio vtrū sapiēter a quo
q̄ errare diceret in his satis distinguit duas veritates
quāz secūdam nō audet equare aio nedum preferre.
¶ Sed nisi crederet aut saltē dubitaret veritatē enū-
ciationis aliā esse a veritate sūma nō dubitaret eā pre-
ferendam eē aio. ¶ Q̄ aut non sit alia veritas a veri-
tate sūma manifestatur per Anselmum: qui in libro
suo de veritate concludit ad vltimū: q̄ vnica est om-
nium verorum veritas: et q̄ ista ē sūma veritas: sicut
vnum tps ē oīum istoz: que sunt simul in vno tpe. Itē
verisimile v̄: q̄ vnus alicuius enunciationis veritas
qua enunciatō est vera de creaturis sit sūma veritas
et oīum enunciatōnū et enunciabiliū veritas sit eadez
veritas. Nihil. n. caret initio et fine nisi suprema veri-
tas: atq; veritas huius. 7. et trīa sunt. lo. caret initio et fi-
ne. ergo hec veritas est sūma veritas. ¶ Quic psonat
Aug. in lib. de libero arbitrio ita inquit septē et trīa
sunt decē. et nō solū nunc: sed et semp: nūc nullo mō se-
ptē et trīa fuerunt aliqui: aut nō erunt decem. Hanc er-
go incorruptibilem numeri veritatē dixi mihi et cūlibz
rōcinanti esse cōgēs. eterna est q̄ talū veritas: ac per h
sūma veritas. s̄lr sine initio fuit vez aliq̄ fuisse futu-
rū: s̄ nō fuit vez nisi veritate sua: sua igit veritas eter-
na est et sūma. S̄lr et si oīum pdonalium veritas: vt
si hō est aīal: est per hypotesim. igit oīs enunciabilis
veritas est sūma veritas. ¶ Itē dicit Aug. in lib. de ve-
ra religione: q̄ veritas est: que ostendit id qd eē. igit
culūlibet termini eē sua mōstrat veritas: cū. n. sit hec
vītatis diffō: oī vītati cōuenit mōstrare id qd est nulli
aut eē pōt: mōstrabit aliq̄ veritas q̄ eius eē cui? ē ve-
ritas. igit si nil aliud oñdit mētis aspectū eē alicui? rei
q̄ lux sūme veritatis nō est alia veritas a sūma verita-
te. Q̄ at lux sūme vītatis et nō aliud oñdat mētis ocu-
lo id qd est: v̄ ex auctoritatibz Aug. diligēter inspectis
ait. n. lib. retractationū retractans quoddā qd dixerat
fm inīam. Platonis de reminiscētia: et his verbis corri-
gēs. Propterea vera rīdendo de qbusdā disciplinis
et impiti eoz: q̄ presens est eis qm idē capere p̄t lumē
rōnis eterne: vel hec vā incōmutabilia ispicūt. ¶ Itē
in li. de libero arbitrio. Sūma veritas oñdit q̄ oīa bo-
na vera sunt. sed qdā inq̄t in luce solis eligūt qd liben-
ter aspiciunt vt eo aspectu leti fiant. In quibus si q̄ for-
te fuerit vegetioribz: sanīq; et fortissimis oculis: predi-
cti et libētus q̄ ipm solē intuetur: q̄ et cūcta qbus for-
mis oculi delectant. illustrat sic fortis acies mentis et
vege^{ca} cū multa et incōmutabilia certa rōne p̄pexerit
dirigit in ipsam vītate: q̄ cūcta mōstrant: ei qz inherēs
tanq̄ obliuiscat cetera: et ista simul oībz fruit. ¶ Itē
lib. p̄fessionū. Si ambo videmus vez eē qd dicit: vbi
q̄so id videmus: nō ego in te et tu in me: sed ambo in ipa
q̄ sup mētēs n̄ras ē incōmutabili vītate. ¶ Itē in lib.
de trinitate. Cū artē corporaliū figuraz ineffabilr pul-
chra sup acie mētis simplici intelligentia capimus. p
illa q̄ eternitate: ex q̄ tpalia facta sunt: formā q̄ sumus
fm quā vel in nobis vel in corpibz vā et recta rōne ali-
qd opamur visu mētis aspicimus. ¶ Itē idē sup Joā.
homel. 9. Nemo hoīum pōt dicere q̄ veritas est nisi
illuminet ab eo: q̄ mētiri nō pōt. be auctoritates euide-
ter astrunt eē qd cognoscit vez in luce sūme vītatis
vez p̄tuerf. ¶ Q̄ si aliq; dicat: et hui? vītatis luce: et al-
terius vītatis sil oñdi idē et vñū vez. nunc igit lux ista

sūme vītatis nō sufficit ad oñdēdū q̄ ab ipa illustrat
aut si sufficit reliq̄ nō supfluit. ¶ S̄. Si lux hui? solis
cetera luminaria offuscat: vt ipsa p̄sente nihil ostēdat
visū corpis quō nō amplius lux ista oī alia luce spūa-
li incōparabilr lucidior oēm aliā mutet vt alia nihil
agat ipsa p̄sente. De nebule calliginose contrariorū
oppositū forte diffugerēt et dissiparent si pax p nobis
claresceret lux vītatis. vñ p̄rūper intēdēdū vt qd sit
vītatis agnoscat. ¶ Cōsueuimus aut vītatis ore veri-
tatē orōnis enūciatiue: et hec vītatis sicut dicit p̄hs nō ē
aliud q̄ ita esse in re signata: sicut dicit sermo: et hoc est
q̄ aliq̄ dicit vītate eē adequationē sermonis et rei: et
adequationē rez et intellm: sed cū verior sit sermo: qui i-
tus silet q̄ g foris sonat. interius v̄z p̄ceptus p̄ sermo:
nē vocalē magis ē veritas adequatio sermonis interioris
et rei q̄ exterioris: q̄ si ipse sermo interior eēt adequatio
sui ad re: nō solū eēt sermo ver^{us}: sed ipsa veritas. sapia
aut et verbū sūe sermo p̄ris maxime adequatur hoc mō
adequatiōis rei: quā dicit et loq̄tur. ita. n. ē res quā plenī
sime: vt hic sermo dicit: nec in aliquo altero ē: ac d̄r B
sermō: nec solū adequatur: s̄ ipsa adequatio sui ad res q̄s
loq̄tur. ipse igit sermo p̄ris fm hanc diffōnem vītatis
maxime veritas est: nec pōt hic sermo nō loq̄: nec non
adeq̄ri ei qd dicit: vñ nō pōt nō eē veritas. ¶ In trī-
bus aut q̄ d̄r hoc eterno sermōe est p̄formitas ipi ser-
moni quo d̄r: ipsa quoq; p̄formitas rez ad hanc eter-
nā dictionē erit eaz rectitudo et debitū essendī qd sūt:
recta. n. est res: et est vt d̄z inq̄tū est huic verbo cōfor-
mis: sed inq̄tū est res vt d̄z intātū vera ē. igit veritas
rez ē eaz esse put d̄z: et eaz rectitudo et p̄formitas v̄bo
quo eternalr d̄r. Et cū hec rectitudo sit sola mente p̄ce-
ptibilis: et in h̄ denoiatur a rectitudine corporali visibi-
li: p̄ q̄ p̄uenienter diffiniē ab Anselmo: cū dicit eē re-
ctitudinē sola mente p̄ceptibilē: et hec diffō p̄lectitur
et sūmam veritatē: q̄ est rectitudo rectificas simul cū
veritatibus rez: que sūt rectitudines rectificate: recti-
tudo aut est in nūero a se exitus: aut declinatio. ¶ Itē
oīs res inq̄tum deficit ab eo qd intēdit esse intātū ē
falsum illud qd intendit aut fingit eē falsum non ē vt
ait Aug. in lib. soliloq̄z: q̄ se fingit esse qd nō est: aut
oīo itēdit eē et non est. Itē in eodē. Falsum est q̄ ad si-
militudinē alicuius accomodātis ē: neq; illud trī ē cu-
ius file est: quare pp qdlibet ē vez qd p̄uāt defectio-
ne: quapp vītatis ē defectus p̄uatio: siue eēndi plenitu-
do: tūc. n. est vera arbor cū bz plenitudinē eē arboris:
et hec plenitudo essendī qd ē: nō p̄formitas rōnis arbo-
ris ē v̄bo eterno. ¶ Rez at duplex ē eē p̄m et 2m. p̄m qz
res h̄re eē p̄m et carere plenitudine eē scōl. Et pp h̄ pōt
eadē res esse vā et falsa v̄pore. hō est aīal: qd p̄ponitur
ex corpe et aīa rōnāl. idē quoq; si mēdax est et mentio-
sus falsus hō est. s̄lr vā p̄positio ē boiem esse asinū: qz
bz eē p̄mū enūciationis: sed falsa ē: qz caret plenitu-
dine eē secūdi. Dec. n. ē scōla p̄fectio enūciatiōis: signi-
ficare idē eē qd est: et nō esse qd nō est. cū aut h̄ mō d̄r
res vna vera et falsa simul: nō est assertio de eodē d̄ria
qz nō eiusdē esse asserti plenitudo et defectio: sed et cū
d̄r falsitas: est vā falsitas: et falsum est vez falsū: nūqd
inest p̄riū suo d̄rio. et fallit in his terminis regula logi-
coz: sicut fm Aug. in bono et malo: et si fallit in his sic i
bono et malo: sunt ne p̄les d̄rietates his duabz qbus fal-
lat. ¶ Que quoq; est d̄ria d̄rietatū: in qb? fallit regula
logicoz: pp quā fallit ad d̄rietates: in qb? nō fallit nū-
qd in his solū d̄rietatibus fallit regula logicoz: quā al-
tez d̄riorz seq̄t eē: oē nāq; qd est bonū est: et oē est vñū
est. nihil aut mūdi aut vez aut falsuz oīo nō sunt: aut

Linconien. opuscula,

B z

Anselmus

Aug.

Aug. in en-
chiridion

2° thopi. c.
zi.

Tractatus vnicus

fortes laudatus est. ergo nullū est. a. esse eternū z. b. eē eternū vt sit predicatio per se z. nō per accūs: sicut p. se vez est: albū nō pōt esse nigrū: nec tñ sequitur cesarē z. fortem esse eternos: aut aliquid esse eternū pter eter- num: qz nō redditur eternitas: cū dicitur. a. eternū nisi propter laudationes: que in laudante eterna est: ppter cuius eternitatē suscepit eternitatem ppter p̄dicatio- nē eius correlatiuā laudo. Tales aut correlaciones: vt est. laudo passio nō exigit subiectum eternū: aut ens vel aliquid: vel alicuius essentiam pter laudationes z. pter positionē etiam falsam. ¶ Exēplū ad idem est qd deus scit oīa ab eterno: quapropter si scit. a. cū? dif- finitio sit. a. est scitum a deo: per se loquendo nullū erit a. eternaliter est. b. eternaliter est: qz. f. scitur etiā adeo eternaliter ipsum. b. z. tñ. a. nō est. nec e conuerso neu- trumqz est deus: z. tñ solus deus eternaliter est: qz cum dicitur. a. nō est. b. z. b. nō est. a. z. neutrum eoz est deus. redditur predicatio subiectis corruptibilibus: cum ve- ro dicitur. a. vel. b. eternaliter sunt: redditur predicatio per se gratia forme a qua vero hec imponuntur: que. f. eterna dicuntur propter scientiam dei eternā: nec exi- git veritas talis sermonis alicuius extra deū essentia z. aut eternitatē. similiter igitur cum dicit. hoc vez eter- num: aut enunciabile eternum est. suscipitur p̄dicatio hec propter formā correlatiuā dictioni in eterno ver- bo: propter quam tñ relationē nihil exigitur extra deū esse. ¶ Doc itaqz modo respondebitur ad p̄dictas op- positiones: aut cogemur fateri enūciabilia nihil aliud esse q̄ rationes eternas rez in mente diuina. Pōt au- tem queri cū idem sit veritas z. esse: vt dicit Aug. Illū qd ē: an sicut nō videt aliqua veritas nisi in luce supre- me veritatis: sic nō videatur aliquid esse nisi in ente supremo. ¶ Quod videt exēplo tali. aqua fluida in se nullam bz determinatam figuram: sed figurat sem- per figura cōtinentis: vnde nō potest sciri z. vere mē- te conspici hanc aquam esse quadratam nisi cōspecta eius figuratiōe z. aptatione ad figuram cōtinentes figurantem tota figura sua sup̄portantem aquam flu- xibiles: z. per se sibi relinqueretur: sicut est ex nihilo sic relaberetur in nihilum. ¶ Cum igitur nō ex se sit: sed in se solum consideratur: inuenitur labile nō inesse vbi: vel quomodo videbitur qd sit nisi in coaptatione ad illud: quod sup̄portat illam: ne fluat in nō esse z. in conspectione: qd hoc sup̄portatur ab isto. Hoc est igit vt videt alicui creature esse. qd ab eterno verbo sup̄por- tari: de quo verbo dicit Paulus. Portansqz oīa verbo virtutis sue: nec scitur vere aliquid creatus esse nisi in uicem videatur ab eterno verbo sup̄portari. Et ita in omni eē: qd est adherere eē primo: videtur aliquo mo- do primo: licet etiam nesciat videns se videre eē pri- mum: nec videtur esse posterius: nisi in coaptatiōe eius ad esse primum: quod sup̄portaret illud. ¶ Diximus autem supra: qd oculus sanus mentis videns primam z. supremam lucem in se: in ea etiam omnia cetera vi- det clarius q̄ contuens eadem in seipsis: quod forte alicui nō videtur: vt res in suo exemplari clarius q̄ in se videri posset. ¶ Sed cum duplex sit rei cognitio altera in exemplari vel similitudine sua: cum similitu- do vel exemplar lucidior esset essentia q̄ ipsa res cu- lus est similitudo nobilior z. clarioz: z. apertior re i sua similitudine vel exemplari agnito. Cum autem econ- trario lucidioris essentie est res q̄ sua similitudo: vel exemplar clarioz z. apertior oculo mentis sano est res in seipsa cognitio q̄ in sua similitudine vel exemplari: ac per hoc cum diuina essentia sit lux lucidissima: ois

cognitio eius per similitudines: que est per seipsas ob- scurior: in rationibus enim eternis creaturarū in men- te diuina lucidissima: que sunt creaturarū exemplar lucidissimum. omnis creaturarū cognitio certior er- purior z. manifestior est q̄ in seipsa. ¶ Diuis autē rei exemplum. f. qd quedam res clarius videtur in sua si- militudine in visu corporali patenter reperitur. cū. n. radius directus: quo. f. radio videtur corpus in se tran- sit in obscurum. z. radius reflexus a speculo in idē cor- pus: quo. f. videtur illud corpus in sua similitudine trā- sit in lucidum: videbitur corpus illud in se obscure z. in sua similitudine perspicue: sicut accidit. cū in horis ve- spertinis vel noctis videtur arbores: in qua clarius q̄ videri possent in se propter radium reflexum ab aqua ad arborem transeuntem in lucidum celicum radius in ipsam arborem trāseat in obscurum vmbrosi alicu- ius opaci. E conuerso autem cū radius reflexus a cor- pore. f. a speculo transsit in obscurum: z. radius directus z. corpus transsit in lucidum: videbitur res in similitu- dine sua obscure: z. in se perspicue. ¶ Supradicte aut diffinitiones veritatis cōmunes sunt omnibus veris. Sed si descenditur ad singula inuenietur vnicuiusqz ve- ri ratio diuersificata: singulorum nāqz veritates sunt difficiles esse eorum primi vel secundi: vt pote verita- tis propositionis a qua est propositio vera: nihil aliud est q̄ enunciatio alicuius ab aliquo: z. hec est diffinitio eius esse prima. veritas aut propositionis: a qua est p- positio vera nihil aliud ē q̄ significatio eius de eo qd est: vel nō esse de eo quod nō est. Et hec est diffinitio eius: quapropter intentio veritatis: sicut intentio entis ambigua est ex parte aliqua vna in omnibus veris: z. tñ per appropriationem diuersificata in singulis rē.

¶ Incipit tractatus de impressionibus elementoz.

Testatur Jacobus in cano- nica sua. Omne da- tum optimum: z. omne donum pfectū defursum est descendens a patre lumi- num: apud quez nō est transmutatio: nec vicissitudinis obūbratio. Hoc aut fieri in quibusdam rebus mediate: in quibusdā immediate necesse est: qz z. p̄hi si perfecte res nō intelligētes: cum naturas rez nō ignorare debēt radios corpōz sup̄celestiū descendentes sup̄ res corpa- les mutatiōem eaz magnā p̄bere. Dñt qd radij reflexi z. p̄densati cā sunt caloris gñati apud nos: cuius signū est qd in puallibus maior calor ē q̄ in mōtibz: vñ in mōtibz diutius manet nix q̄ in puallibz: vñ et in q- busdā mōtibz altissimis manet nix p̄petua. ¶ Et nō tādū: qd nihil differt: qd sol in se sit calidus: f. n. corpus solare in se eēt calidum: z. calor eius siccaret calorez in rebus inferioribus: tūc q̄to propinquiores esset ei res tanto calidiores essent: z. in cacumine montiūz magis calor esset q̄ in conuallibus: z. in medio interstitio ac- ris eēt maior q̄ in infima: cuius oppositū ex toto vide- mus: qz in cacuminibus montium manet nix: in pual- libz aut nō. Et in interstitio sup̄iori generant grandī- nes: z. in infimo pluuie. ¶ Signū ad idē. aues rapaces in estate ascēdūt vt frigeat. vt agle volāt in sublime vt tēperet calorem suū generatū ex motu: multum. n. vo- lant. z. grues: z. alie aues multe descēdūt in cōuallibus q̄ forte gelu: cōtra vero calidūz ad mōtana. Et hec oīa eiusdem signa sunt. f. qd calor nō puenit ex corpore so- lari: sed ex condensatione z. reflexione radiozū. Hoc habito manifestum est: qd radij in aquis descendūt ad fundum: cum aqua sit corpus transparentis: sicut cornu

Cap. pmo.

Ad bebre:
os primo.

De motu corporali ⁊ luce

pus effectiuiū mot^o simplr: sicut a forma p^a sicut ab effi-
 ciēte ad idē: si motus appropriatus alicuius spēi ē a nā
 ppa istius. nā āt ppria nihil ē nisi forma ordinata ad
 mot^o ppos z ad actiōes istius spēi mot^o simplr ois: in oī
 aut motu exit ab eo qd cōe ē ī spē ppa: z b n ē nisi for^a
 p^a. ¶ Hoc oīso qrit an b sit in oī motu p^o mouens vt
 motū: an sicut aliō nō mouēs z remoti^o z remotū sicut
 mouēt appbēsiua. ¶ Qd sic oīdit: ī motu aialiu est
 ordo talis: vltimū ē mot^o p^o ximior ī motiuis musculis
 pñr vtus motiua corporalis sicca ī neruis musculis: z ī
 illis siue vtus corporalis sit spūs motiui: siue calor nālis
 pñr ē appetitiua aie: q ē motiua aie impando motiue
 corporali. z an hāc est appbēsiua oueniēter vel nociua q
 mouet appetitiuā: appbēsiua vō nō pcedit aliq cā vñ
 mot^o. ¶ Si g appbēsiuū tale ē ipz efficiēs mot^o talis
 simplr. Appbēsiuū āt erit p^m efficiēs mot^o simplr: s3 ī
 pōderosis z leuib^o motis nālī nō ē appbēsiua infra sp
 sa. g nece ē: q mot^o corz corporalis sit a vtute corporali cele-
 stī: qd mota ē ab appbēsiua motoris celi: z ita si stare
 celū n possent moueri pōderosa: qd pcedēdū ē cū Alu-
 cēna zc. ¶ Ad idē si loqmur f3 modū Plato. vey ē q
 aia ē suba seipsā mouēs: z nulla forma corporalis ē seip-
 sam mouēs: qz b ē pprū aie siue vite: sed qd fm Pla-
 est seipz mouēs b f3 Alz. est seipm mouēs non motū:
 ad quē oz oēs motus resolvere. ¶ Itē cū tā appbēsiua
 qz vt^o corporalis ponēde sint in ordine efficiētū motū ce-
 lia aialiu: nece ē vt altera pōat pōz z remotior a motu: re-
 liqua posterior z ppingor motui. ¶ Illa aut q pōz est
 motiua erat posterioris z nō e^o. sed dignius ē vt vtus ī
 corporalis pura sit motiua vtutis corporalis qz e^o. ¶ In
 bis g est p^m motiuiū. appbēsiua g z silr mot^o erit app-
 bēsiua p^m efficiēs: cū acq̄sita p motū fuerit in diuersis
 p̄dicamētis: z ita nō vniuoant in nā vna: sed solū p̄ci-
 pēt aliquo noīe mō alicuius intentiōis variē z ambi-
 gue vt nō noīent hec noīa bonū: vel pfectio finis mo-
 tus: silr nō ē vna nā: sed ples nāe sub intētiōe vna va-
 ria vel ambigua. finis. n. motus ē pfectio vel bonuz: g
 nec motus simplr: nec cā efficiēs pportioatū motui
 simplr erit nā vna: s3 ples nāe: qd ē vniuersa. ¶ Ad
 hec rīdeo: q finis motus simplr est ordo z situs: z hec
 est nā vna repta in oī acq̄sito p motū. ¶ Et s3 acq̄sita
 p motus diuersos nō vniuoant ī aliquo p̄dicamēto
 spālīter: nībil ipedit tñ in acq̄sitis aliq̄s nām eē vna ac-
 q̄sita: q sit pportioata motui simplr. ¶ Dico. n. q for^a
 p^a corporalis ē p^m motiuiū corpale: ita aut ē lux: q cum se
 multiplicat z expādīt absqz b qz corpulentia fecū mo-
 ueat: eius pertrāsitiō p diaphanū fit subito z nō ē mo-
 tus: s3 mutatio. ¶ An vō ē lux expādēs se ī ptes diuer-
 sas: ita incorporatio merisam corpulētā mae secū exten-
 di: z fit rarefactio mae vel augmentū. ¶ An vō pgre-
 gat lux in se cū corpulētia mae fit p̄densatio vel dimi-
 nutio. Cū vero lux fm vna viā se generat secū trabenō
 mām fit motus localis: cū vō lux q intus ē mae emit-
 tit formas: z q foris mittit intus fit alteratio. ¶ Et in
 hoc p3 q motio corporalis est vix multiplicatiua lucis:
 z hoc idē est appetitus corporalis z nālis zc.

¶ Incipit tractatus de finitate motus et tēpōis.

Rimom argumentuz qđ ponit
Aristo. ad pbādū per
petuitatez motus est hoc. motus aut ē
ppetuus: aut fuit mot' p'mus añqz non
fuit ali'. si fuit p'm' añqz n̄ fuit allus. g
fuit p'us qđ nō fuit. g prius fuit in poten
tia: qđ de qđ ē r prius nō fuit: fuit in po
tentia: sed omne de potētiā priore exiit in actū p motū
precedentem

8° phy. T.
cōmen. io.

precedens et ne egrediantur si est
eta sum. **[C]** Et
insufficiens in quo ag
ide passus. **[C]** Et
potentia ad om
ius ad om
ad om
actuati
re moti
in hac r
reduci ad
cinato 2
tur motu
si bec o
tur in ser
pncipiu
primu
nissio
it quili
mius: d
q nullu
poretri
tiore bab
ista neces
dine cem
gnificet
ipsi mot
runt in po
tus: p
entis soli
regeat ad
polaris: e
rō Arist
tunc simp
non esse p
insinitia
liter fruit
preceffit
prioritate
sunt sine
tēpus: re
simplicite
ne q' e
ter prior
initas ad
finita in
finita in
Aristoteli
oio con
stans an
pus. **[C]** Et
tinuatio
ent yltim
2 guerra
nientia: le
nem: sed
poris fac
tores Arist
q' Ideo
mum sic
pars non
tu si di

precedente: sic ostenditur cum aliquid est in potentia
et non egrediatur in actum: aut hoc est: quod causa efficiens non dicitur
aut si est: insufficientis est: aut agens et idem quod agit dis-
tincta sunt. Sed si agens non dicitur est: ut per motum fiat: sed si
insufficientis est: ut per motum sufficiens fiat. Si vero illud
in quo ageret agens non dicitur est: aut si distincta sunt: necesse est
idem passum per motum fieri: aut ista distincta per motum pluri-
gi. Et ut ad unum dicam. Causa quare aliquid quod est in
potentia non dicitur egrediatur ad actum: est defectus alicuius
in potentia ex parte agentis: vel ex parte patientis: quare
adonem operis accipit per motum antequam de potentia fiat in
actum: ita quod id quod fit sub tempore necesse est illud fieri precede-
re motum alium non distinctum a sequente per quietem. Et
in hac rationatione manifestum est: quod id quod fit necesse est
reduci ad motum primum circulariter. Dico autem quod hec ratio-
cinatio Aristotelis et philosophorum est diminuta. quod non dicitur
motus aut fuit prius quam non fuit: distinguendum est: quod
si hec dictio priusquam significet ordinem temporalem implican-
tur in sermone duo predictoria: quod implicat quod tempus primum
principium motus fuerit: ita quod motus fuerit ante motum
primum: et tempus ante tempus primum: quod est impossibile: et non est hec di-
uisione sufficiens. motus enim perpetuus et sine initio: aut fuit
it priusquam non fuit. quod sub neutra parte diuisionis cadit
mudus: vel tempus: vel motus: vel aliquid cur est eum tempore:
quod nullum horum est sine initio: nec tamen habuit initium sub tem-
pore: tamen apud imaginationem ponentem: quod idem est sine ini-
tione: et habere eum extensum per motum infinitum: est diuisione
ista necessaria. Si autem hec dictio priusquam significet or-
dinem temporis ad eternitatem: et fuit primo positum quod si
gnificet tempus: et scdo eternitatem: verum est quod mundus et
tempus et motus fuerunt priusquam fuerint: et priusquam eum fue-
rint in potentia: ut designet prioritas eternitatis ad tem-
pus: et potentia dicat potentiam non esse maiorem: sed effici-
entis solum. Dec autem propositio. omne quod de potentia po-
re exit ad actum: vera est: si significet prioritas tem-
poralis: et sic tenet probatio ibi: aliter non. Secunda
ratio Aristotele de perpetuitate motus est hec. Si ponatur mo-
tus simpliciter generatus et habens initium. ergo eius
non esse precedit eius esse: alioquin cum non esse alicuius
initium fuerit ab eterno et sine initio: et eius esse simi-
liter fuit sine initio: quod est impossibile. sed si eius esse
precedit eius non esse eius esse: et eius non esse diuidit
prioritatem et posterioritatem: sed prius et posterius non
sunt sine tempore. ergo cum prioritate non esse motus fuit
tempus: sed tempus non fuit sine motu. ergo ante motum
simpliciter fuit motus: quod est impossibile. Dico in hac ratio-
ne quod est deceptio per hoc: quod intellectus non distinguit in-
ter prioritatem et posterioritatem: quod significat ordinem eter-
nitatis ad tempus. non esse namque mundi non mensurat tempus
sine initio: neque omne tempus sed eternitas. Tertia ratio
Aristotelis sumpta est a natura instantis. Instans enim
omino continuatio est preteriti et futuri. non fuit ergo in-
stans ante quod non fuit tempus: nec erit post quod non erit tem-
pus. Dico autem quod hec est falsa. omne instans est con-
tinuatio preteriti et futuri: fuit enim instans primum et forte
erit ultimum: sicut sunt puncta in ultimo linee: et Aristoteles
et Averroes et expositores alij habent hoc pro inconueni-
nienti: sed sine dubio non habent ad hoc demonstrationem:
sed sola imaginatio perpetuitatis et infinitatis tem-
poris facit eos hoc falsum ponere. Et quod dicunt expositores
Aristotelis quare in motu circulari non est primum:
quod ideo non est primum in tempore: est enim in motu circulari primum
sicut in alijs motibus. Manifestum est enim. est quod omnis
pars non sperica circulariter mota habet initium in mo-
tu sibi proprio. Et dico quod tota spera circulariter mota

mouetur per se et non solum per accidens: eo quod partes eius
per se mouentur: et quod mouentur et localiter: sicut dicit
Aristoteles. sed moueri localiter: ut dicit Averroes est
duobus modis. mouetur enim localiter: quod transit de
vno loco ad alium. et hoc est mutare locum non secundum sub-
iectum sed secundum formam siue formaliter: et sic mouetur
celum localiter et per se: et in tali motu per se est sumere
initium: et initium est eius motus celi essendi in loco suo in
quo continetur: et post creationem sui recessit: et modos ali-
os essendi in eodem loco renouauit: et in fine cuiuslibet re-
uolutionis redit celum ad ortum primum. Et similiter
bus rationibus his que predictae sunt ostendit Aristoteles:
quod motus est incorruptibilis et non interruptitur quie-
te: nec post motum quies in infinito tempore. Si enim ponatur
ultimus post quem non erit alius: necesse est ut post mo-
tum adueniat conditio aut motorum: aut motorum: aut utrisque
quod propter quas fiat de motore in actu: non motor in
actu: et de moto similiter. et ista est conditio aut est mo-
tus: aut acquisita per motum: et ita post motum ultimum
erit motus: quod est impossibile. Dico quod in hac opinio-
ne est imaginatio temporis post omne tempus. et hec
imaginatio est falsa si stabit celum: et hec opinio solui-
tur supra. Et ultimus motum aut est corruptibilis:
aut non: si est ens corruptibile: aut est corruptor: aut
non: quod si est erit processus in infinitum. ergo oportet
ponere motum ultimum incorruptibilem et motorem
incorruptibilem. si ergo aliquando cessabit motus. que-
ritur ratio quare tunc plusquam prius. Et manifestum
est: quod istas questiones et opiniones non inducit nisi ima-
ginatio temporis post omne tempus: et impotentia in-
telligendi eternitatem simpliciter esse motoris primi secundum dispo-
nere vna se habet: mutabilia tamen temporaliter variata. Nec mo-
neat aliquem quod Aristoteles et alij philosophi ponant deum esse incorrupti-
bilem et intemporalis: cetera talia: ut putet eos eternitatem
simpliciter intellexisse perspicue. Quare scire debemus
quod multa per discursus rationis percipimus esse vera: quorum
essentiam non intelligimus: sicut multi homines sciunt ostende-
re firma ratione: quod intelligere sunt: et quod deus est: non tamen in-
telligunt essentiam diuinam vel incorporeitatem intelligen-
tiam: sed eas sub fantasmatibus corporalibus quasi so-
lem sub nube vident. Et simile accidit Aristoteli et
alijs: qui per discursus rationis sciunt eternitatem simplici-
ter esse. et tamen ipsam simpliciter eternitatem non intelle-
xerunt: sed sub fantasmate extensionis temporalis quasi a lo-
ge speculantes eam viderunt. Et sequentes ipsam fantas-
ma extensionis temporalis multa inconuenientia affirma-
uerunt: sicut de perpetuitate motus et temporis: et per prius de eter-
nitate mundi. Et necesse fuit philosophis in hoc errore incidere
cum mentis aspectus vel intelligentia non possit superius asce-
dere: qualiter ascendit eius affectus: et ita cum philosophorum affectus
ligati erant plus cum transitorijs quam cum eternis istorum apprehen-
sionum in fantasmatibus mutabilium detenta simplici-
tate eternitatis attingere non potuit. quare et.

Incipit tractatus de angulis et figuris.

Intellectus angulorum et figurarum maxime est necessaria: quoniam
impossibile est scire naturaliter philosophia sine illis. Va-
let enim in toto vniuerso et partibus eius ab-
solute: et in partibus relatis: sicut per
in motu recto et circulari. valent etiam in
actione et passione: et siue sit in materia: si-
ue sensus visus: siue in alijs sensibus: in quorum actione et
alia addere super ista: quod faciunt sensus. cum ergo in alijs deus
sit de his: quod pertinet ad totum vniuersum: et per partes eius.
et de his: quod motu recto et circulari persequitur. Nunc deinde

De angulis 7 figuris

est de actione vlti: put ipsa recipit mām inferior: 7 est subm susceptiū diuersor actū: put ad actionē mini mi mūdi ptingit descendere: ponunturqz aliqua: q̄ eru dire pūt pcedētez ad maiora: oēs cāe. n. effectū nālū bñt dari p lineas: angulos: 7 figuras. ¶ Imposse est. n. scire ppqd in illis agens nāle multiplicat virtutē suā a se vsqz in patiēs: siue agat in sensum: siue in mām: q̄ virtus aliqñ vocat spēs: qñqz similitudo: qd idē est: 7 idē imittit in sensum: 7 idē in mām: siue triū vt cali dū imittit: idē in tactū 7 frigidū. non. n. agit p delibera tionē vel electionē: 7 iō vno mō agit qd occurat si ue sensus: siue aliud: siue aiātū: siue inaiātū: sed pp di uersitatē patiēter diuersanē effectus. In sensu. n. ista virtus recepta facit attractionē spālē quodā mō: sicut agēs in triū siue in mā facit opōnem mālē: sicut sol p eadē vtutē in diuersis passis diuersos pducit effectūs. cō stringit. n. lutū: 7 dissoluit glaciē: virtus. n. ab agēte nā li veniēs aut p lineā breuiorē veniet: 7 tñ ē magis acti ua: qz patiēs minus distat ab agēte: aut sup lineā lōgio rē: 7 tñ ē minus actiua: qz patiēs distat siue sit: siue nō sit: aut veniet immediate a superficie agētis: aut mediate. si immediate: aut p lineā rectā veniet: aut p obliq̄ scō: si p lineā rectā: tunc ē actio fortior 7 melior: vt vult Ari. 5° ph. q. nā opatur breuiori mō quo pōt: 7 linea recta est breuissima: vt ibidē dicit. ¶ Itē linea recta bz eq̄li tatē sine angulo: sed melius est eq̄le q̄ ineq̄le: vt dicit Boeti^o in arithmetica sua: 7 nā opat meliori mō quo pōt: quare melius opat p lineā rectā. Itē oīs vtus vni ta fortioris ē opationis: sed maior vnitās est. 7 vniō in linea recta q̄ in nō recta: sicut dī in. 5. meta. quare for tior erit opatio sup lineā rectā: sed linea recta aut cadit ad angulos eq̄les: q̄ est ppēdicularis: aut ineq̄les. si eq̄ les ad angulos ē opatio fortior pp tres rōnes pdictas: qz ista linea est breuior 7 eq̄lis: 7 vtus vniformiter ve nit p eā ad pres patiētis: linea aut cadēs ad angulos eq̄ les sup corpus aliqd cadit ad rectos qñ cadit sup pla nū: qñ sup canū ad acutos: qñ sup sperā ad maiores re ctis: qd pz si ducat linea incidentie transiēs per mediū spere cū linea cōtingētie facit angulos rectos: 7 ex li nea ptingētie cū spera cāntur vtrobiz anguli ptingē tie. Quare linea recta cadēs sup sperā facit angulos du os cū superficie: quoz vterqz ē maior rector: qz valz angu lū rectū 7 angulū ptingētie. ¶ Qñ aut cadit virt^o ad angulos nō solū eq̄les: sed oīo rectos: tūc vī esse actio forma: qz oīo est vniformitas 7 eq̄litas ppleta. Si vō sit linea curua cū nō sit circularis. qz agens nāle nō fa cit virtutē suā fm circuli: sed fm dyametrū circuli: sz pp breuitatē manifestū est: qz talis linea hēbit angulū 7 b nō fit dū mediū est vnū: siue duz ē vnū corpus oc currens: sed opz: qz sicut vñ multiplicat in p virtus su p lineas rectas: in z^o sup lineas alias. Hoc aut nō pōt ēē nisi duob^o modis: aut. s. qz corpus patiētis sit dēsum ita vt ipediat trāsitu vtutis: pcpue q̄tū ad sensū nfm: 7 tūc dī linea reflexa: qz redit virtus: aut corpus occur rēs vtuti est raz qd pmittit trāsitu vtutis: si p mō: tunc virtus veniēs ad corpus dēsum aut cadit ad angulos eq̄les sine ppēdiculari: aut ineq̄les. si p: tūc vtus redit p eadē viā: cuius rō ē: qz eq̄le angulū pstituit linea ca dens sup corp^o tale: 7 tñ pstituit linea reflexa: iō oz vt ad eodē angulos reflectat: sup quos cecidit: 7 p eadē viā redeat: si. n. rediret p alios angulos: siue p aliā viā: declinādo a dextris: siue a sinistris: ipole eēt qd ad eq̄le angulū cū angulo incidētie rediret: faceret. n. minores vel maiores. si vō cadat ad angulos ineq̄les. tūc redibit p talē viā: que posset facere angulū equalē cū superficie

corporis resistētis angulo incidētie. Illi: que cōstituit linea incidēs cū isto corpe pp rōnē pdictā: 7 vlt linea i cidētie 7 reflexionis facit angulos eq̄les: qz supponat nūc. ¶ Cū aut his duob^o modis fiat reflexio: itelligen dū est: qz vtus reflexa in se pp gignitionē virtutis in eo dē loco fortior ē qz vtus reflexa in aliā viā: attri q̄tū ē de rōne reflexiōis debilior ē actio vbi ē reflexio i eadē viā: qz tunc cū oīs reflexio debiliorē faciet vtutes. ista tñ q̄ facit vtutē declinare ab incessu recto quā deberet bre ista vtus si p mediū corpus transiret magis debili tat: 7 hec ē: q̄ ē in eadē viā: a q̄ venit: hec. n. viā est oīno tria 7 opposita incessui recto: que deberet bre: qz si fiat reflexio a corpibus politis hñtib^o nām sperici: tūc est optima reflexio 7 fortior actio: cū vō a corpib^o asperis tūc dissipat spēs: 7 actio est debilis: cuius cām assignat Lōmen. 2° de aia. cap^o de sono dicens: qz partes corpis politi 7 leuis superficie pp suā eq̄litate 7 vniformita tē pcurrūt oēs in vnā actionē i reflexione: 7 iō tota ite gra sicut venit reflecti a corpe polito: sed ptes corpis asperi sunt ineq̄les: 7 q̄ altior ē p reflexit spūm. 7 iō nō pcordat ptes i vnā actionē: 7 pp b dissipat spēs i ptes: 7 ideo nō est bone opōnis. qñ aut est reflexio a corpi bus pcauis maior ē actio qz a planis vel cōtēxis: co qz radū reflecti a superficie pcaua pcurrūt in vnū: nō aut sic de alijs. ¶ Si vō corpus pcurrēs nō ipediat trāsitum vtutis: tūc radius cadēs ad angulos eq̄les: si nō ppēdi culariter 7 incessum rectū: 7 est fortissimus: sed iste q cadit ad angulos ineq̄les deniat ab incessu recto: quez habuit in corpe prior: ad que dz adhuc bre: si esset me diū vniforme: 7 ista deniatio vocat fractiō radū. Sed hoc est z^o. qñ si illud corpus z^o est densius p: tūc fran git radius a dextris inter incessum rectū 7 ppēdiculari rem ducēdus ad locū fractionis sup illud corpus z^o. ¶ Si vō sit corpus subtilius: tūc fragit versus sinistra vltra incessum rectum: 7 cū ita sit intelligendū ē: qz vir tus veniēs sup lineā fractā fortior ē qz sup reflexā: qz linea fracta pax recedit ab incessu recto: qz fortissim^o 7 reflexa linea multū recedit: qz vadit in oppositā par tē: vñ reflexio plus debilitat virtutē qz fractiō. De vir tute at fractiōis dupl^o p dicit: qz virt^o fracta a dextris fortior ista est qz a sinistris: eo qz ista qz frangit a dextris magis accedit ad incessum ppēdicularē: siue loq̄mur de ista ppēdiculari: que ducit a loco fractiōis: siue ab agēte a cui^o recto cedē exeūt. s. linea ppēdicularis 7 li nea fracta. ¶ Preter has lineas tres cēntales est qz ta accitālis: sup quā venit vtus accitālis 7 debilis: qz qdē venit nō ab agēte immediate: sed a vtute multipli cata fm aliqz triū lineaz dictaz: fm qz ita dico cadē te igne per fenestrā lumē venit accitāle ad oēs partes domus: ista virtus est oīum debilissima: qz nō ab agen te exit immediate: sed a virtute agētis facta fm lineaz re ctā reflexam vel fractā. Dec g de lineis 7 angulis dca sint. De figuris ad pñens due spēs pñderāde sunt: qz vñ vna est necessaria pp multiplicatē virtutis. s. sperica. oē. n. agens multiplicat virtutē suā sperice: qñ vndiqz 7 in oēs dyametros sursum: deorsus: ante: retro: dextrū 7 sinistru: qd pz p hoc: qz qua rōne ab agente posito lo co catur ptinget p trahere lineā in vnā pte: eadē rōne 7 in oēm fm oēs dñas positionis. quapp opz qz sperice: vt dicit Lōmen. sup z^o de aia. ¶ Itē vbi cūqz ponat sensus pōt sentire tale agēs in distātia: sed nō nisi p spe ciē vel vtutē veniēte ab agēte. g vtus vndiqz multipli cat. ¶ Alia figura exigitur ad actionē eq̄le. s. pyrami dalis: qz si vtus veniat ab vna pte agētis ad vnā solā p tē patiētis nūqz erit fortis actio siue bona. Sed ppleta est actio

est actio qñ ab oibus pñctis agētis: siue a tota superficie eius veniet virtus agētis ad quēdā pñctū patiētis. hoc autē est impole: nisi sub figura pyramidalī s3 quā vtutes venietes a singulis partibus agētis pcurrūt i cono pyramidalī: 2 pgregantē ibi. 2 iō fortiter pñt agere in pñtē patiētis pcurrentē. Pñt autē infinite pyramides exire ab vna superficie agētis: quaz oīus vna est basis superficie agētis: 2 conū sunt tot quot sūt pyramides: 2 cadūt vndiq3 in diuersa puncta medij siue patiētis: 2 in eadē pte pñt infinite exire: q3 vna ē breuior 2 altera lōgior: sed iste q3 sunt eqlis lōgitudinis 2 breuitatis nō hñt diuersitatē: q3 eqlr agunt q3tuz est ex pte sua: l3 varietas possit eē ex pte medij recipiētis. ¶ Qñ autē vna ē breuior alia 2 exēit ab agēte pulchra ē difficultas: vt3 conus pyramidis breuioris magis agat in patiēs. 2 o3 ponere: q3 pyramis breuior magis agat: q3 conus suus minus distat a fonte suo: 2 iō plus vtutis ibi inueniē q3 in pyramide lōgiore. 2 iō panēs a pyramide breuiore est magis pñctū agētis: 2 iō fortius alterat fm virtutem. ¶ Propterea si radij: q3 sunt de corpe pyramidis breuioris: q3 veniūt a dextra pte pñt abunt vltra conū i cōtinuū 2 directū faciūt minores angulos cū radys sinistris: q3 sunt de corpe pyramidis q3 radij siles a pte pyramidis longioris: vt p3 p. xxi. pñt geometrie: 2 ēt ad sensū. ¶ Et codē mō ē de radys venientib3 a sinistris pyramidis exñtib3 vltra conū 2 pñtū 2 directum: q3 magis pñtū cū radys dextris: q3 sūt de corpe pyramidis q3 radij pñtū faciūt a pte pyramidis lōgioris. Quapropter oīs pgregatio 2 vnio est magis actiua conus pyramidis breuioris. ¶ Si tñ obiciat rōnabilr: q3 cū a tota superficie agētis venit vtus ad conū pyramidis leuioris: vbi vtus magis pgregat: pp q3 conus iste magis ē actiū q3 breuior: 2 oīs vtus vnita ē maioris opōnis. ¶ Atq3 addid ad b3 q3 radij pyramidis longioris magis sunt pping radys pñdicularibus ductis ab extremitatib3 diametri agētis: q3 sunt fortiores: q3 i celsus pñdicularis ē fortissimus: pōt dici q3 iste rōnes optime pcludūt q3tū sufficiūt: 2 iō pcedūt: nisi rōnes i dñm essent fortiores q3 pñdicate sunt 2 ē.

¶ Incipit tractatus de natura locorum.

Is ergo radicib3 2 fundamētis datis 2 regulis ex potestate geometrie diligēs inspector in rebus nālīb3 pōt dare cās oīus effectiūz nālīū p hac viā. Et impole est alr sicut tā manifestū ē in nālīb3 quā varietas oīs actio nālīs penes fortitudinē p debilitatē: 2 p varietatē lineaz anguloz 2 figuraz. s3 in pñctulari manifestū ē istud idē: 2 pñtue in actiōe nālī facta in mā: 2 postea in sensu: vt cōplete pateat vtas geometrie. ¶ Prima autē 2 maxima nāe variatio ē in locis mūdi pñdiderata a pho: q3 s3 variās nās loco3 ē varietas locatoz: vñ iuxta pñā regulā: q3 fuit linea recta breuior magis facit. Et iuxta illā de pyramide breuiori recipiūt: 2 hoc dico essentialr. Accñtalr tñ pñtū in multis locis mōtuosis dñari frigiditatē aut pp vtos supius flantes: aut q3 pñtū medijz interstitiū aeris vel spere: vbi ē maxima frigiditas. Et hac ē de cā alig sunt mōtes ita alti q3 diu tenēt radios solares vsq3 ad tertiā ptem noctis: vt mōs caucasicus: de quo dic Arist. p meteoroz. ¶ Sed sciēdū: q3 non solū pñes absolute veras pñtū inferre pñtas regulas: sed pñt oñdi efficacissime iste pñes: q3 in se sunt ipoles vt circa remotiones mūdi: qñ ex his vñ pcludi: q3 loca mūdi sūt cōbustius vt tropici: 2 sub equinoctiali maxime circulo:

ga ista loca recipiūt radios p pyramides breuiiores q3 aliq loca mūdi. cū tñ veritas sit: q3 loca mūdi sola sub tropicis sūt pñstia: 2 loca sub equinoctiali tempatisima: sicut p ptholemeū pñ in lib. suo de dispōe orbis. 2 p Aluceñ. 4. de aialib3: 2 p artis medicine: 2 p theologos: q3 dicūt paradysum sub equinoctiali. mō pñt q3 pñ radis ē locus tēperatissim3. ¶ Dñz est igit: q3 regule pñdicate de oibus locis mūdi tenēt: pñt q3 dñis sub equinoctiali. 2 l3 q3tū ē de se pcludat: tñ fortiores rōnes inducūt oppositū: ibi. n. est pñtū equinoctiū: 2 iō cālitās distēperat p frigiditatē noctis 2 ē. apud. n. nos q3 vna die nālīs: apud equinoctiū in vere totū ver q3 ē quarta ps anni dñ cē tēperatū: 2 autūnus silt pp vñ equinoctiū. q3re igit erit pñtū tempātū pp pñtū equinoctiū. ¶ Regule at q3 sunt de lineis rectis 2 nō rectis cadēti bus ad angulos eqls 2 nō eqls: de reflexis in se 2 nō reflexis: de fractis 2 nō fractis codē mō in locis mūdi pcludi: qñ impole est: q3 sup regionē mūdi extra tropicos cadat radius solis: vel alicuius alterius planete directus ad angulos eqls 2 pñdiculariter reflectentes in se 2 nō fracti: qñ corpa mūdi sunt spherica: 2 fm veritatē quo ad extremā sperā pñcentrica: quapp radij q3 cadūt inter centrū mūdi 2 centrū istoz si eēnt pñcentrica essent directa ad angulos eqls 2 pñdiculariter redeūtes in se 2 nō fracti: sed nullus radius veniens ē tropicos cadit in centrū mūdi: sed magis versus circumferētiā iter tropicos: tñ bñ pñt in centrū mūdi cadere: maxime sub equinoctiali: q3 sol bis trāsīt in anno super capita eoz: q3 sūt ibi. quapp vñ q3 loca equinoctialia 2 pñ radis sunt maxime pñstia: q3 est impole: 2 tñ be rōnes pcludūt: sed fortiores sunt in dñm vt dñm sunt. ¶ Pyramides aut minores vñ pcludere loca mūdi tñ posse ēē pñstia q3tū ē de virtute eoz: sed vt dñctū ē alie fortius pcludūt. Et idē Arist. dicit 3. de vegetabilibus: q3 vbi elongatur dies nō sunt aīalia: cū calor solis pñt mām aīalium 2 plantaz. Et Cōmentator dicit: q3 b est apud eos: vbi dimidiū annus est dies: 2 dimidiū nox: 2 b est sub polo vt dñm ē. ¶ Et b pñca sit: q3 nunq3 declinat sol sub orizonte p octo gradus ad maius: quapp vñ q3 loca illa debēt ēē pñstia: q3 ē 3 veritatē: q3 sunt essentialr inhabitabilia pp frigus expmētis 2 rōnibus Arist. 2 ptholemei 2 alioz auctoz pñtū pñt: q3 fm istā magnā disparitatē faciunt radij reflexi. Sunt. n. in regionibus istis mōtes altissimi vt mōtes ryphei 2 hypbozei: 2 alij q3 vocant ab auctorib3 2 alij eoz sunt superficie lenis: sicut in multis locis inueniunt mōtes saxei 2 lapidei: 2 alij cristallini: vt diuersi auctores expñt dñt: q3 fm b bona reflexio ab eis bñ. hñt. n. figurā concavā 2 reflexā: pp q3 radij reflexi pñt oēs pcurrere 2 fortē opationē facere. ¶ Unde ex istis causis accñtalibus duab3. s. pp lenitatē mōtiū 2 pñtū tates sit calefactio aeris magna in aliquibus locis circa polū: nīlominus altitudo magna mōtiū iuuat: qñ pñtū frigus aglonis: 2 iō pñt aliq3 regiones ēē pñstie. ¶ Silt expñt ē: vt dñt auctores: vt Marcianus in geometria sua. 2 Plinius in nālībus suis. 2 Solinus dñ mirabilib3 mūdi: q3 apud hypbozeos mōtes sūt boies iuxta polū: q3 a mōtib3 illis dñr hypbozei: 2 bñt aerē saluberrimū 2 tēpatissimū: 2 viuūt diutissime: ita vt fastidiū bēant de eoz vñta: 2 sic mori appetentes in mari se pñpñt ab altis rupib3: 2 sic moriunt. Et bul3 rō pñt ēē bonitas dispositionis mōtiū. In illis aut sub q3bus habitant: qñ sunt lenis 2 eqlis superficie: 2 nō hñt figurā pñstia sicut yris: sed oblōgā 2 pñtā vel aliaz: q3 intēdit calozē i istis regiōibus: 2 reddit eas tēperatas.

Linconieñ. opuscula.

De inchoatione formarum

Ex predictis igitur patet quod essentialiter quantum est ex dispo-
ne celi: regiones que sunt circa polu sunt inhabitabiles
propter frigus: tamen propter caliditatem accitales possunt aliquid esse substantie et
alique temperate: et non solum in locis mundi valent iste re-
gule perpetuo: sed in diuersis: quoniam Cometeorum quatuor sunt in celo
et mundi: quare sol magis calefacit nos quam est in cancro
quam quoniam est in capricorno vel equinoctiali. R. uidetur et dicitur.
Quod quoniam pertingit quod sol est in cancro radius solis ipsius ad an-
gulos: et est radius pyramidis breuioris sunt et accedunt
ad reflexionem in seipsis: quoniam nimis fragunt super nos quam quoniam est
alibi in codiaco: et eodem modo quod est in aliquo tropico se habet
ad regiones istas: secundum tamen mathematicos magis perburunt
regiones sub tropico capricorni quam sub cancro: quoniam quoniam est
in capricorno accedit magis ad directum angulum in circuitu
quam quoniam est in cancro: sed si hoc esset verum adhuc causa huius
esset breuitas ipsarum pyramidarum et linearum. **S**ed hoc cir-
ca loca in diuersis dataspuntur perfici: atque cum locus sit princi-
piu generationis reperiatur locata: manifestum est quod per species et
istarum regulas attenditur variatio ipsius. Quod potest ma-
nifestari sine comparatione ad loca et in rebus difficilli-
mis et pulcherrimis: quoniam radius lunares orientes super ma-
re aliquid regionis habent lineas longiores: et sunt pyramides:
et sunt minus recte: et minus cadunt ad equales angulos: et
minus reflectuntur in se et magis fragunt: et ideo sunt debilio-
res quam quoniam luna ascendit ad medium celi: nam tunc radius habet
breuioribus lineas et pyramides sunt rectiores: et cadunt
magis ad angulos equales: et sunt magis perpendicularares et
redeunt magis in se et minus refracti: ut patet in quatuor: et ideo
sunt maioris operationis. **P**ropter quod quoniam luna oritur ra-
dius eius propter debilitatem non possunt nisi resolueri vapores a
fundo terre et aque: et eleuantur eos in corporibus maris: et
non possunt eos sumere: nec visus ad aerem prople extrabe-
re: et ideo vapores expelluntur a quibus maris a locis suis: quoniam
corpora sunt: et non possunt esse simul cum partibus: et ideo generant am-
pullas in corpore maris et tumores: et ideo fluit tunc mare:
sed quoniam luna ascendit ad medium celi propter fortitudinem radio-
rum possunt vapores illos resolutos sumere et ad aerem ex-
trahere et eleuare: et cum ad punctum meridiani peruenit: tunc
iam proplete consumpsit et extrahit: et quoniam cessante causa cessat ef-
fectus: ideo aque maris tunc naturali redeunt in locum suum ne-
fiat vacuum: sed quoniam est fluxus in una quarta mundi: est fluxus
ibi in quarta opposita: cuius iniectione diffinitioni rationi multi co-
nantur alstruere: propter hoc quod quarta mundi opposita sunt eiusdem
mixtionis: et ideo faciunt eisdem effectibus. **S**ed ista ratio defi-
citur: quoniam falsa est: quoniam alique imagines stellarum sunt in una
parte mundi et in alia: quoniam quoniam planeta est super una quartam mu-
di: tunc terra interponitur inter corpus eius et aliam quartam.
Propterea si hoc esset verum peteretur periculum. Quare igitur assigna-
re causam quare sunt opposita quarte eiusdem mixtionis: et per
huiusmodi effectus: et ideo dico: quod reflexio radioz soluit
illud: quoniam radius lunares multiplicantur ad celum stellarum:
quod est corpus densum: ideo quod per medium eius non possumus
videre celum: quod est valde luminosum: sicut dicit Albi-
regius et messalani: sed reflexi cadunt ad angulos equa-
les in quarta opposita. **Q**uod et potest patere in corporibus po-
litis: et maxime in speculis: quoniam in libro de speculis probatur
quod speculo speculo posito ad sole gratia ignis: eo quod omnes ra-
dius reflexi a superficie corporis speculi percurrunt ad punctum: et
ille punctus est punctus combustionis secundum quod dicitur in libro pal-
legato. Unde si stupa aut aliud aliquid de facile combusti-
bile applicetur loco ibi probetur: non solum autem radius reflexi
habent excicare mirabiliter: sed fracti longe magis quam in yride
et in multis alijs impulsionibus secundum opinionem magistorum patet.
Sed in exemplo facilius possumus radioz fractionez
expirare: dicitur in libro de proprietatibus elementorum: quod quod potest proba-

re. Accipiat vas vitreum rotunde figuratum plenum aqua: et ponatur
in radius solaribus fortibus: ut exempli gratia vrinale: tunc ra-
dius transientes per rotunditatem eius propter duplicem fractionem co-
currunt in punctum unum ex altera parte vrinale inter ipsos et
tenentur vrinale in isto puncto: et tunc circa istum est punctus
combustionis. et si ponatur aliquod combustibile de facili combu-
ret. **N**ec est alia causa huius nisi duplex fractio radioz: quoniam
radius transiens per aerem visus ad vrinale inuenit corpus de-
sius quam sit aer: et ideo per regulam unam predictam omnis radius: quod non
transit per medium siue centrum vrinale fragitur in superficie: si-
ue a dextris inter incessum rectum imaginatum et perpendi-
culari ducendum a loco fractionis sibi. y. et tunc sic fractus
transit per medium vrinale visus ad aerem: quod est radius. Et sic
alia regulam ibi fragitur recedendo a perpendiculari ducenda
a loco fractionis inter incessum rectum donec perpendiculari-
ter exiit ab eodem puncto solis potest duci unus radius
perpendicularis ad centrum vrinale: et transit non fractus propter
sua fortitudinem: et omnes radius infiniti ab eodem puncto exe-
unt: a quo spera exit elongantur a centro et fraguntur intantum
quod per duplicem fractionem possunt currere super perpendiculari-
ter super vrinale: et in loco percursus est combustio propter aggrega-
tionem radioz. **U**ltimis autem multiplicatione accitatis
lis est nobis satis nota in operibus suis: quoniam si ad Bades prin-
cipales solis et planetarum existeremus destruerentur cor-
pora nostra: et exciderentur nimis: nec possemus sustinere.
Et si in locis ad que non possunt peruenire radius principales
non venient principales radius accitales et in domibus
et alijs locis: in umbra esset tantus rigor et densitas aeris: quod
vivere non possemus. **U**bi Albumasar a recitat aucto-
ritate Hypocratis in libro de altitudine dicit: quod nisi radius
stellarum veniret ad aerem de nocte: tamen perdeseretur
aer quod homines et animalia non possent vivere. Et ideo si in lo-
cis non veniret radius accidentales stellarum ibi non veniret
principales: et esset tanta densitas aeris: quod vivere nul-
latenus possemus etc.

Incipit tractatus de inchoatione formarum.

Prima quodammodo corpora
reitate vocatur luce esse
arbitror: lux enim per se in omni parte seipsam
diffundit: ita ut a puncto lucis quicquid ma-
gna subito gignit nisi obstat umbratuz.
Corpeitas vero quod de necessitate sequitur
extensio materiae: sequuntur tres dimensiones:
cum tamen utraqz. scilicet materia et forma sit subiecta: et sit in seipsa sim-
plex omni carere dimensione. Forma vero in seipsa simpliciter et
visus dimensionem caret: et materia simpliciter et dimen-
sione caret: dimensionem in omni parte inducere fuit ipse nisi
et seipsa multiplicando in omni parte subito se diffundendo: et in
sui diffusionem materiam extendendo: cum non possit ipsa forma materia
derelinquere: quoniam non est separabilis: nec potest ipsa forma materia enari:
atque luce esse ut proposui: cuius per se est hoc operatio. scilicet multipli-
care seipsam: et in omni parte seipsam diffundere. quod igitur
hoc opus facit: aut est ipsa lux: aut deinde opus facies: aut in
materia dimensionem inducens est in quantum participat ipsam lu-
cem: et agit per virtutem ipsius lucis. **E**t vero forma primam in
materia dimensionem inducere per virtutem forme per se ipsam est
ipse. Non est ergo lux per se ipsam corporeitate: sed ipsam
corporeitas amplius forma primam corporalem formis om-
nibus sequentibus dignior: et excellentior: et vigor: et dignior
re essentia et magis assimilata formis statibus separatis
arbitratur sapientes. **L**ux vero omnibus rebus corporalibus di-
gnior: et nobilior: et excellentior: et eentia est: et magis om-
nibus corporibus assimilata formis statibus separatis: quoniam sunt in-
telligentie. lux est ergo prima forma corporalis. **L**ux ergo est pri-
ma forma creata seipsam: et per seipsam vndeque multipli-
cans

Nota hoc
expimetur.

cans: et in oem parte equalr porrigens mām quā relin-
quere non potuit secū distrahens: infinitam molē q̄ta
est mūdi machina in p̄n̄ t̄pis extēdebat: nec potuit ex-
tēsis mae fieri p̄ finitā lucis multiplicationem: q̄z sim-
plex finitiles replicatū q̄tū nō generat: sic oñdit Arist.
In de celo et mūdo. In finitibus vō multiplicatū necesse
est finitū q̄tum generare: q̄z p̄ductū ex infinita multi-
plicatione alicuius infinitū excedit illud: ex cuius mul-
tiplicatione p̄ducit: atq̄z simplex a simplici nō excedi-
tur in infinitū: sed q̄tū finitū in infinitū excedit sim-
plex: q̄tum. n. infinitum in finitibus infinitū excedit sim-
plex. Lux igitur est in se simplex in finitibus multiplicata
mām simplr simplici in dimēsiōes in finite magnitu-
dinis necesse ē extēdere. Est autē pole vt aggregatio nu-
meri infinita ad p̄gregationē infinitaz in oī numerali
se hēat p̄portioē: et in oī nō numerali: et sunt infinita
alys infinitis plā: et alys a q̄b̄ pauciora aggregatio oī-
um numeroz tam parū q̄ impariū est infinita: exce-
dit nāq̄z eā aggregatione oīum numeroz impariū. ag-
gregatio autē numeroz abinuicē p̄tinuatiōe duploz ē
infinita: et silr aggregatio oīum subduplozū istis du-
plis corespōdētū ē infinita: quoz subduplozū aggrega-
tiōez necesse ē esse subduplā aggregationē duploz suo-
rū. Si silr aggregatio oīum numeroz ab vnitāte tri-
ploz tripla ē aggregationi oīum subtriploz suo: istis
triplis rīdētū: et silr p̄s de oībus sp̄ibus numeralis p̄-
portiois: q̄m secū p̄portionari pōt finitum ad infinitū.
Si vō ponat p̄gregatio infinita oīum duploz cōti-
nue ab vnitāte: et aggregatio oīum subduploz istis du-
plis rīdētū: tollatur q̄z de aggregatione subduplozū
vnitas: vel q̄s numerus finitus iā subtrahitōe facta nō
remanebit inter aggregationē p̄mā et residuū de aggre-
gatione sc̄da dupla p̄portio: nec aliq̄ numeralis p̄por-
tio: quare si de numerali p̄portione p̄ subtractionem a
minori extremitate relinquat alia numeralis p̄por-
tio: opz vt subtrahitū istius: a quo subtrahitur: sit ps ali-
quota: vel aliquot p̄tis aliquote. numerus vero finitus
numeri infiniti aliquota: vel aliquot aliquote cē nō po-
test. Subtrahitō igitur numero de aggregationē subdupla
infinita nō remanet p̄portio numeralis vt aggregatio
nē duplā infinita: et residuū de aggregatione subdupla
infinita. Dis igitur sic h̄ntib̄ manifestū ē: q̄ lux mul-
titudine sui infinita extēdit mām in dimēsiōes fini-
tas maiores fm̄ quaslibet p̄portioēs se h̄ntes adinuicē
numerales. si siue nō numerāles. Si. n. lux multi-
tudinē sui infinita extēdit mām in dimēsiōem bicubi-
tā: eadē infinita multitudinē duplicata extēdit eā i di-
mēsiōem trīcubitā: et eadē subducta in dimēsiōem mo-
nacubitā: et sic fm̄ ceteras p̄portiones numerales et nō
numerales. Iste vt reor: fuit intellectus p̄horuz po-
nētū oīa cōponi ex at̄hōmīs et dicentū corpora ex sup-
ficiebus p̄poni: et sup̄ficies ex lineis: et lineas ex p̄ctis:
nec dīxit hec inīa illi: que ponit magnitudinē ex ma-
gnitudinibus cōponi: q̄z tot modis dicitur totuz quot
modis dī pars. Aliter nāq̄z medietas dī pars totius: q̄
bis sumpta reddīt totum. Et alr̄ costa pars dyametri:
que non aliquoties sumpta constituit dyametrū: s̄z ali-
quotiens sumpta exuperatur a dyametro. Et aliter dī
angulus continue et angulus recti: in quo ē infinities:
et tñ finite subtractus ab angulo recto dimīnuīt ipsuz:
et aliter punctus lineae: in qua est infinities: et finite sub-
tractus ab ea dimīnuīt eā. Rediens ergo ad secun-
dū modū meū dico: q̄ lux multitudinē infinita in oēs
ptēq̄l̄r facta mām vndiq̄z eq̄l̄r in formā sphericāz ex-
tēdit: inter q̄ de necessitate bulus extēsiōis p̄tes extre-

mas mae plus extēdi et magis rarefieri q̄z partes in-
finias centro p̄pinquas. Et cū partes extreme sint ad
sūmum rarefacte: partes interiores adhuc erunt ma-
ioris rarefactōis susceptibiles. Lux igitur p̄dicto mo-
do mām primā in formas sphericas extēdes: et extre-
mas partes ad sūmū rarefaciens: in extremo spere cō-
pleuit politatē mae: nec reliquit eā susceptibilē vltērio-
ris impressiōis: et sic p̄fectū esse corpus q̄tūz in extre-
mitate spere qd̄ dī firmamentum: tñ nīl h̄ns in sui
cōpositione nisi mām primā et formā primā: qd̄ iō est
corpus simplicissimū nō differens a corpore genere: nē
si q̄ in ipo mā est p̄pleta per formā p̄maz solū: corpus
vero genus: qd̄ est in hoc ē alys corporibus h̄ns in sui
essentia mām primā et formā primā abstrahit de com-
plemēto mae p̄ formā primā: et diminutione et cōple-
mento mae p̄ formā primā. Hoc itaq̄z mō cōpleto
corpore. primo qd̄ firmamētūz ipm̄ expandit lumen
sūū ab oī parte sua in centrū totius: cūz. n. sit lux perfe-
ctio primi corporis: que nāl̄ter seipsam multiplicat a
corpore primo: de necessitate intendit lux in centrū to-
tius: q̄ si sit forma sola non separabilis a mā in sui dif-
fusione a corpore p̄ secū extēdit spūalitatē mae corporis
p̄mi: et sic p̄cedit a corpore p̄ lūmē qd̄ est corpus spūale
siue spūs corporalis: qd̄ lūmē in suo trāsitu nō diuidit
corpus p̄ qd̄ trāsīt: ideoq̄z subito p̄transit a corpore p̄mi
celi vsq̄z ad centrum. Nec est eius transitus: sicut si
in tali generetur ad vñū numero transiens subito a cē-
tro in centrum. Hoc enim forte est impossibile: sed sui
transitus est per multiplicationem et infinitam q̄tita-
tem: ipsum ergo lumen a corpore primo in centrū ex-
pansum et collectum molē existentem infra corpus p̄-
mum congregauit: et cūz iam non potuit minorari cor-
pus primum: vtpote completum et inuariabile: nec po-
tuit locus fieri vacuus: necesse fuit ipsa i cōgregatione
partes extimas molis extēdi et disgregari: et sic pro-
ueniebat in intimis partibus dicte molis maior densi-
tas: et in extimas augmētābatur raritas. Sicutq̄z tanta
potētia luminis congregantis: et ipsa i cōgregatione se-
gregantis vt ipsas partes extimas molis contentē in-
fra corpus primum ad sūmum subliarent et rareface-
rent: et ita fiebat in ipsis partibus extimis dicte molis
spera secunda completa nullius impressiōis vltra retē-
tibilis: et sic est complementum et p̄fectio spere secun-
de. Lumen quidem gignitur ex spera prima: et lux que
in spera p̄ma est simplex in secūda ē duplicata. Si
cut autem lumen genitūz a corpore primo compleuit
sperā secundā: et inter secundā speram molem dēfio-
rem relīgt. sic lumen genitūz ex spera secunda sperā
tertiā perficit: et infra tertiam speram molem adhuc
depressiorem relīquit congregationem: atq̄z ad hunc
ordinem processit ipsa congregatio disgregationis do-
nec compleatur nouem spere celestes: et cōgregaretur
inter sperā nonā infima moles et densa: que est quat-
tuor elementoz materia. Spera autē infima: que ē spe-
ra lūmē ex seetiam lumen gignens lumine suo ēt mo-
bilis infinita ad se cōgregauit: et p̄gregādo partes eius
extimas subliauit et disgregauit. Nō tñ fuit huius lu-
minis potētia tanta vt congregando partes eius exti-
mas subliaret vsq̄z ad sūmum: seu disgregaret ad sū-
mum. propterea remansit in oī parte molis huiusmo-
di p̄fectio: et possibilitas receptionis congregationis
et disgregationis: etiam pars sup̄rema molis huius dis-
gregata nō ad sūmum: sua tñ disgregatione ingens ef-
fecta: remāsit adhuc mā elementoz. et hoc elemētum
ex se lumen gignens et molem infra se contentam con-

Quod homo sit minor mundus

gregans eius partes extimas disgregans: minor tñ ip-
sius disgregatione: et sic aerem perduxit: aer quoq; ex
se corpus spericale est: agitur spericum: corporale gene-
rans est: et intra se congregans exteriora eius: et disgre-
gans aquam produxit et terram: sed quia in aqua plus
remanet de virtute congregante q̄ disgregante: remā-
sit etiam ipsa aqua cum terra ponderosa. ¶ Hoc autē
modo producte sunt in esse spere: i. huius mundi sen-
sibiles nouē. s. celestes inaugmentabiles ingenerabiles
et incorruptibiles: vtpote complete: et quattuor existen-
tes motu contrario: alterabiles: augmentabiles: genera-
les et corruptibiles: vtpote complete: et patens est: quo-
niam omne corpus superius fm̄ lumen ex se progeni-
tum est species et perfectio corporis sequentis: et sic vni-
tas potentia est omnis numerus: sic corpus primum
multitudine sui luminis est oē corpus sequēs. ¶ Ter-
ra autem est omnia corpora superiora aggregatiōe in
se luminum superiorum: propterea ipsa est: que a pro-
phetis panditur: i. totum et eadem cybelle: que cybelle
a cubo soli^{ti} nominatur: q̄ ipsa est omnium corporum
maxime compressura: hoc est Cybelle mater deorum
oium: q̄ cum in ipsa superiora lumina sint collecta nō
sunt in ea operationes suas excerpta: sed possibile est
ex ea reduci ad actum et operationem luminis cuiuslibet
spere centri volueris: et ita ex ea quasi ex matre quadā
quibus deorum pcurabitur. ¶ Media autē corpora in
duabus se habēt habitudinibus ad inferiora: q̄ se h̄z:
sicut centrū primum ad oīa reliqua superiora: sicut ter-
ra ad omnia cetera. Et sic modis aliquibus in quolibz
omnia reliqua: et species et perfectio corporum omnium
est lux: sed superiorum corporum magis spiritualis et
simplex: inferiorum vero corporum corporalis et mul-
tiplicata: et sic sunt omnia corpora eiusdem speciei: cuius
tñ numeri sint ab unitate maiori vel minori multipli-
catione collecta. ¶ Et in h̄ sermōe forte manifesta est
intentio omnium dicentium: omnia esse vnū ab vnus
lucis perfectione: et intentio dicentium ea: que sunt mul-
ta esse multa ab ipsius lucis diuersa multiplicatione:
cum autem corpora inferiora participant formam su-
periorum corporum: corpus inferius participatiōe eius-
dem forme cum superiori cor^{de} est receptiuum motus
ab eadem virtute corporali: a qua virtute mota moue-
tur corpus superius: quapropter virtus incorporealis in-
telligentie vel diuine mouet speram primam vel supre-
mam motu diurno et mouet omnes speras celestes in-
feriores eodem diurno motu: sed quāto inferiores fue-
rint: tanto debilius motum recipiunt: quia quanto fue-
rit spera inferior: tanto in ea est prima lux corporalis
minus pura et debilior. ¶ Licet autem elementa par-
ticipent formam celi primi: non tamē mouentur a mo-
tore celi primi motu diurno: quia quibus participant in
luce prima: non obediunt tamen virtuti motiue primi
cum habeant istam lucem impuram debilem elonga-
tam a puritate eius a corpore primo. Et cum habeant
etiam densitatem materie: que est resistentie et inobe-
dientie: putant tñ aliqui: q̄ spera ignis circumrotetur
motu diurno: et significatione huius ponunt circūrota-
tionem chartarum: et dicunt etiam hunc motum deri-
uari vsq; i. aquas maris: ita vt ex eo perueniat fluxus
marium. Verum tamen omnes recte philosophantes
dicunt terram ab hoc motu esse immunem. ¶ Eodem
modo spere: que sunt post speram secundam: que com-
putatione in sursum facta nominatur octaua: q̄ parti-
cipant formam etiam istius: aliter cōmunicant oēs
in motu suo: quem habēt proprium preter motum diu-

num. ¶ Ipse autem spere celestes quare cōplete sunt
non receptibiles rarefactionis aut condensationis lux
in eis nō inclinat partes materie a cētro vt rarefaciat
eas vel ad centrum vt condenset. Et propter hoc ipse
spere celestes non sunt receptibiles motus sursum aut
deorsum: sed solūmodo motus circularis a virtute mo-
tūa intellectiua: que in sese est aspectu incorporealis re-
uerberās ipsas speras et corporali circūmeat reuolutio-
ne. ¶ Ipsa autem elementa quare in completo rarefa-
cibilia et p̄densabilia sint inclinat lumen q̄ in eis est:
aut a centro vt rarefaciat: aut ad centrū vt condenset.
et propterea ipsa sunt aut sursum: aut deorsum natura-
liter mobilia. ¶ In supremo autem corpore quod est
simplicissimum corporū est reperire quattuor: forma:
materiam: compositionem: et compositum. Forma au-
tem vtpote simplicissima unitatis obtinet locū. Ma-
teria aut propter duplicem potentiam ipsius: suscepti-
bilitatem. s. impressionis et earundem receptibilitatē
et etiam propter densitatem: que radicaliter est ipsius
materie: que primo et principaliter accidit binario bi-
nary naturā numeri sortitur. ¶ Ipse vero in se ternari-
um t̄z: q̄ in ea p̄z materia formata et forma materia:
ta: et ipsa compositionis p̄p̄ietas: que est materia et for-
ma aliam pficit veritatem: tria. n. reperiuntur in vno
quoq; composito materia et compositio: et q̄ est cōpo-
situm: propter hec tria sub numero quaternario p̄pre-
bendimur. ¶ Est ergo in primo corpore: in quo. s. nālī-
ter cetera corpora sunt: et ideo radicalr numerus cete-
rorū corporum in denarium vertitur. Unitas namq;
forme: et binarius materie: et trinarius cōpositionis: et
quaternarius compositi cum aggregantur denarium
constituūt. ¶ Propter hoc est denarius numerus spe-
rarum mundi: q̄ spera elementorum licet diuidat in
quattuor: vna tñ ē participatione nature terrestris cor-
ruptibilis. ¶ Ex his p̄z q̄ denarius sit numerus vni-
uersitatis perfectionis: q̄ omne totum et perfectum ali-
quid in se habet sicut formam et sic unitates: et aliquid
sicut materiam: et sic binarium: et aliquid sicut compo-
sitionem et sic ternarium: et aliquid sicut compositum et
sic quaternarium: nec contingit vniuersaliter hec ad q̄t
tuor quintū addere: quapropter omne totum et p̄fectū
est decem. ¶ Ex his aut manifestum est: q̄ sole qnq;
p̄portiones reperte in his quattuor numeris vnū duo
tria quattuor aptantur compositioni et cōcordie: et stabi-
liāt omne compositum: quapropter iste sole quinq; p̄-
portiones sunt concordēs in musicis modulationibus
gesticulationibus: et rhythmicis temporibus et c.

¶ Incipit tractatus q̄ homo sit minor mundus.

Agnus

mundus in semetipso ad
semetipsum boiem fecit
corpus hominis ex carnibus et ossibus
constat. Diuiditur enī in quattuor ele-
menta: habet enim in se aliquid ignis:
aliquid aeris: aliquid aque: aliquid terre:
ratio terre in carne est: aque in sangui-
ne: aeris in spiritu: ignis in caliditate vitali. Siquidez
et quadripartito corporis humani ratio quattuor elemē-
torum designat species. Caput namq; ad celum refer-
tum: in quo sunt duo celi tanquā lumina solis et lune.
Pectus aeri coniungitur: quia sicut inde emittitur spi-
raminis flatus: sic ex aere ventorum spiritus. Venter
autem mari assimilatur propter collectionem omnium
humorum quasi congregatione aquarum: vestigia pos-
tremum terre comparantur. Sunt enim vltima mē-
brazum arida sicut terra: siue sicca sicut terra et c.

¶ Incipit

Incipit tractatus de motu supcelestium.

Motus simplex aut ē circularis: aut rectus. Et motus: sicut ostensum est in 8° p^hysicorum: est alicuius moti ab aliquo mouere: sed qm̄ motus simplex et pfectus est moti simplicis et perfecti: sicut ostensum est in primo celi et mundi. et motus circularis est talis dispositionis. erit igitur de necessitate moti simplicis et perfecti eiusdem: qd maxime accedit ad naturam forme: et maxime recedit a natura materie: tale est corpus circularis dimensionis: eo qd circularis dimensio: qm̄ terminata est: per se consequitur per naturam forme. Recta autē: qm̄ non est terminata per se: sed per aliud: consequitur per naturam materie: propter hoc motus circularis erit circularis dimensionis. Et qz quesita est dispositio motoris et moti: in motu recto: consequenter est querendum de motu circulari. Qm̄ igit sicut dictū est in 8° p^hysicorum. omne qd mouetur: mouet a se vel ab alio. qm̄ motū p motu. circulari aut mouet a se aut ab alio: qm̄ oē qd mouetur mouet a motore extrinseco. Illud autē nō mouet a motore extrinseco: cuius cā est: qd ille motus est primus: sicut ostendit in 8°. et motus primus ē a motore pmo: q nō bz motore extra ipm̄ cū sit immobilis: ita q neqz cēntia liter: neqz accidētaliter moueri potest. igit illud motū nō mouebitur ab alio. ergo a se. Sed sicut ostensum ē in 8° intentio eius qd est motus a se est: q motus comparatur ex motore et motu. motore distincto a motore fm̄ designationem non fm̄ esse: tunc si illud motū est a se: componitur ex motore et moto fm̄ hunc modum: tunc motor in eis fm̄ esse non dicitur a moto. igit constituitur per ipsum: qualis est dispositio in animabus: videtur. n. idem hic: per hoc quod ostensum est in 8°. Ostensum. n. est: qd necesse est q motor sit simul cum moto ipso. simul aut in hō motus non pōt ēē nisi fm̄ intentionem predictam. s. vt motor pūgatur moto: et nō deriuetur ab ipso bz esse: sed hoc non pōt esse: et motor tunc talis dispositionis non est abstractus sed coniunctus. Similiter autē cūz constituitur in esse fm̄ subm̄ motus de necessitate mouebitur per accidens. s. p motum ipsius subiecti. Et ostensum est in 8° q motus primi moti: et motus huius. s. fm̄ animā vtunqz mouetur a se: sed differt vnū ab alio: qd in motore primi moti nō subintrat motus alius essentialr: sed accītalr: qm̄ si sic esset nō esset motor pūgnus: neqz eternus. Motor at in hōtibus aiam mouetur per accīns. Scō est etiā in hoc qd facit motus pter getem in eis et nō mouet cōtinue. Itē cū ille motor sit abstractus: neqz mouetur aliquo mō. remanet dubitatio de mō motoris ipsius. s. qūo facit motus. Et sermo Arist. super hoc in. iz. metaph. est qd primū sic mouet: sicut desideratū et intellectum mouet nos: sed cū desideratū moueat nos p motū finis: tunc et iste motor in illo est p motum finis. et qd nostra ē de eo qd mouet p motū efficiētis. Item qm̄ est ac si desideratū sit idē qd intellm̄ in illis. manifestū ē. n. q in nobis dñt et sunt principia diuersoz motuū: quoz vnus est sensibilis: reliquis rōnabilis: in istis autē vt q nō differat. Cā autē est q effectus in nobis dñt ab intellectu: qz potentie qbus cōprehendimur nos in nobis sunt diuersē. s. sensus et intellectus: sensus. n. pprehendit desideratū et voluptuosum: intellm̄ autē intellm̄. Cū igit corpora celestia nō sentiāt: nec erit in eis desideratū differēs ab intellectu: intellm̄. n. i eis est modus in eis in eo qd est bonū insimul et voluptuosū.

Cā aut in hoc q nō sentiāt ē sicut rāgit Arist. in lib. de aia: q sensus nō est nisi ad salutē qd nō ē in ipis: qz nō indigent corpora supcelestia. Et ideo cū nā nihil agat ociose nihil erit in eis virtus sensibilis. Ex hō ma^m est: qd hec corpora sunt aīata et nō hñt de virtutibus aīe nisi virtutē intellectuā et desideratiuā: q mouet in loco: et h est q immediate facit motū in ipis: motor. n. q mouet p motū desideratū et intellectū: sicut dñt est: ē virtus separata. Et dubiū ē cū virtus separata moueat an sit bz motū duplicē: bz eadē sit fm̄ subam̄ an differat fm̄ esse. Manifestū est. n. q motus in nobis fm̄ hos duos modos ē fm̄ agēs et fm̄ finē. s. dñs fm̄ formā. s. i aīa et extra aīam: fm̄. n. q est in aīa est agēs mouens: scdm̄ aut q ē extra aīam est mouens fm̄ finē: sic. n. est finis motus et nō agēs. In istis. n. vt q sit aliqd et indifferens fm̄ esse. Dicit. n. Arist. q pncipia in ipis sūt eadē. sed manifestū ē: q nō intelligit bz de virtute separata et pūcta: qz iam oñse sunt eē diuersē cāe. ḡ intelligit hoc de intellectu et desiderato: q in nobis sunt diuersa: et in istis sunt eadē fm̄ q ostensū est. Silt d mouētē separato fm̄ q mouet fm̄ agēs et fm̄ finē: sed nō intelligit solū idētatē fm̄ subam̄: qz hec idētitas manifesta ē in istis: in qbus ē maior diuersitas qm̄ in illis. Relinqt ḡ q intelligat fm̄ eē idētatē. igit cā in hō diuersitas nō repit in illis: ē vtus ista sic oīo separata. In nobis autē ima^m ē: si for^m pomi nō ēēt in mā idē ens nī ēēt dñs bz subaz: neqz bz ēēt motus his duob^{us} motib^{us}: et hec est dispō motoris i moto in p moto. S3 pñr circa intentionē illi^{us} motoris dubitari pñr: cū acceptū sit apd pños q idē: qd imaginatū ē de illis formis abstractis sit eē et pfectio i ipis corpib^{us} motis: pp qd ē q sūt i pūno motu. vt. n. q nō indigeāt motu: cū idē sit sem p pñs apud ipsa: sicut. n. si for^m rote: q ē in ipsa aīa: vel in mēte ipi^{us} artificis eēt eē ipi^{us} archemō mouerēt artifex ad faciē dā archā. Silt in his cū qd imaginatū ē de illis formis sit eē istoz et nō idigēt motu: et intēdit q mot^{us} eaz ē cā exitis ei^{us}. qd ē in pō i his formis abstractis ad actū. s. ad formas nāles. Iste. n. for^m vñr hñt duplex eē. s. eē in actu qd intelligo mālē: et eē in pō: qd intelligo q hñt in abstractiōe: intelligo. n. hñt actū et pōm̄: quēadmo^{dum} dicimus forme artificiales hñt eē in mā actu et esse in pō in aīa artificis: sic et he forme sunt fm̄ duplex eē abstractus: qd est in pō et ē mālē qd ē in actu: sed tñ mot^{us} eaz nō est pp exitis istaz formaz depō in actu: ita q sit pfectio p in illis. sed ita q illud sit pñs illā pfectio nē eaz: sicut ille: q excitat ad pseruādū sanitatē p aliqz pōm̄ et opationē alicui^{us} artis. p intēdit sanitatē. z illā opōnē: et pp bz motus in eis ē pñs mō et i inferiorib^{us}: qz in ipis est pfectio p loco intēta. in istis z loco et est pfectio impfectoz: pp bz in his ē motus pūnu^{us}: et in his de cīsus. Quero vñ sunt dispōnes istī^{us} motoris tā in 8° qz i iz^o. In 8° ostendit in qstū sunt de gñe mouētū. in iz^o ostendit in qstū sunt de gñe vel de numero subaz immobilium: et demonstratū est de primo motore: qd est vnū immobile ppetuū abstractū a mā. s. q neqz ē corpus: neqz virtus in corpore. Et difficultas nō minima est in tot sermōnibus: qbus vsus est Arist. in ostensione vltimē positionis. Accidunt. n. due ppositiones: quaz vna ē: q oīs pō in materia est finita. scda autē: q actio infinita nō puenit a potentia finita: igit cū sit potentie infinite est motus pgregiēs ab ipso interius. ḡ arguit in z^o figura q nō erit in mā potentia infinita. igit abstracta. Maior aut ostensa est in 8°. Ostensum enim est: q oīs potentia in corpore finito est finita: aliter ptingeret ipm̄ mouere in instanti: sed in hoc sermone est difficultas.

3° de aīa
2. c. 68.

in istis
videtur

De motu supercelestium

Item omne corpus habet potentiam finitam et celum est corpus. ergo habet potentiam finitam: sed cum omne habens potentiam finitam sit corruptibile: erit celus corruptibilis. Nec potest dici quod privatio corruptio- nis celo acquisita est a potentia eterna abstracta. Con- tingeret. n. tunc: quod aliquod receptibile corruptionis in se fieret eternum. Hoc autem destructum est in primo celi et mundi in fine. Ostensum enim est: quod impossi- bile est quod non sit aliquid possibile non esse in sua substantia et necessitatem recipiat ab alio: et non sit possibile ut substantia eius transmutetur. Item si potentia in illo ad motum sit finita et motus est finitus in esse et substan- tia sicut predictum est: tunc potentia in eo ad esse erit finita: quare si est possibile in sua substantia quiescere erit possibile ad corruptionem: et ex se erit corruptibile: aut si hoc corpus erit in sua substantia perpetuum: sicut ostensum est in lib. de celo et mundo: tunc non oportet ponere principium in eo nobilius: videtur. n. cum disci- tur quod omnis potentia in corpore est finita: quod non est nisi in corporibus materialibus generabilibus et corruptibilibus. Et si aliquid est eternum in sua sub- stantia: quod necesse est potentia eius mouente esse eterne mo- tionis: et non sequitur quod potentie in substantiis essent fini- te: nisi essent compositae ex materia et forma: cuius oppo- situm ostensum est in primo celi et mundi. Item videtur quod cum substantiis sint potentie infinite: impossibile est ut sint actiones finitae: finitas. n. actionis et motus non accipit nisi per altera- tionem motorum a moto: a quo accipit eius fessitudo. Si igitur celum non alteratur in sua substantia: neque accidit ei fessitudo non est possibile ut agat actionem infinitam a potentia existente in ipso: et tunc non erit necessarium pone- re motorem separatim ab ipso: et in hoc sermone non est er- ror parvus: et ideo necesse est ut speculemur in eius de- structione. Et dico quod omnis motor: qui mouet per aliquid quod est in potentia: et necesse est ut exeat ad actum: est potentie finitae: et eius motus erit finitus. Cum igitur mo- uentes in stellis sint hoc: eo quod stelle mote in omni hora sunt in loco alio et alio: modo. n. sunt hic modo ibi: et ita loca diuersa sunt eis quasi vltima motus. Erunt igitur de ne- cessitate in ipsis potentie infinite et finiti motus. Si- cut cum vniuersum sit semper totum in vno loco: aut secundum for- mam: sed non secundum subiectum: sicut ostensum est in 4° physi- cae: aut in loco alio secundum subiectum et secundum formam erit potentia in ipsis existens finita. Si igitur aliquid mouet motum infi- nito: motus eius est per aliquid semper in actu: sed quod actu semper est non est corpus nec virtus in corpore: sed motus celi primi est infinitus: sicut ostensum est in 8° igitur per aliquid quod est actu. Sed prius ostensum est: quod mo- tus: qui est in his secundum finem et secundum agens: est idem: igitur proximus motor secundum agens in his est semper in actu. ergo similiter nec est corpus nec virtus in corpore. Hoc habito reuertamur ad predictum sermonem. Dicamus igitur: quod in corpore celesti non est potestas ut corrumpatur: quod non habet principium. est semper permanens in se et per suam substantiam. Motus autem est impossibile ut sit permanens cum habeat principium. s. quietem. Item quoniam corpus celeste mo- uetur ex se: et omne quod mouetur ex se possibile est ut ge- scat. Dicitur. n. motum esse huiusmodi esse quod per vo- luntatem et desiderium mouetur. ergo corpus celeste pos- sibile est ut gescat ex se. Ex corpore. n. celesti sunt hec duo. s. potestas quiescendi et permanentia in substan- tia: sed quomodo hoc: cum motus sit in substantia et esse. Et verum est sicut dictum est: quod hoc corpus inten- dit: ut quod est in potentia in formis abstractis exeat per motum in actum: sed non ut illud sit in eo prima per-

fectio: sed consequens primam perfectionem: et propter hoc est quies in eo ex sua substantia: possibilis autem non: nunquam tamen quiescit: sicut ostensum est in de celo et mun- do: ideo cum motus non sit permanens in se sed ab alio. secundum igitur permanentiam motus oportet ponere sub- stantiam fixam et permanentem in substantia sua: et non est hoc propter corpus celeste: quod in ipso est pote- stas motionis: neque essentialiter: neque accidentaliter. et ideo dicit Aristoteles: quod non est dicendum celus quie- scere in aliqua hora et non corrumpi: quod corruptio non est possibilis sicut quies: et in motu possibile est ut sit pos- sibilis ex se: necessarius autem ex alio: in moto autem non. Et causa in hoc est: quod motus substantia et esse habet ex alio. s. ex motore ipso. Concludens igitur ex premissis inte- tionem meam dico: quod omne habens in loco motum eter- num necesse est: ut sit substantia eius eterna: sed si sub- stantia eius fuerit eterna: non est necessarium ut motus sit in veritate eternus: sed si motus eius sit in veritate eternus: necesse est ut sit a motore separato eterno et non corporeo: neque potentia in corpore: siue sit eterna: siue non eterna. Item ostensum est in 8°. quoniam motor est vnus. similiter autem in duodecimo: et quod non est vnus so- lum diffinitione: sed diffinitione et numero. Multitu- do enim numeralis non est nisi propter materias: sed ostensum est: quod abstractus est a materia. Preterea sicut ponitur a Ptolemaeo: duo sunt motus primi ce- li: et vnus eorum est motor celi supremi: quo mouetur vniuersus motu diurno ab oriente in occidente: et duo poli huius mo- tus sunt poli equinoctialis diei. Secundus motus est quo mouetur celus stellarum et sibi spere planetarum ad diuersos mo- tus primi describendo vnum gradum in centum annis: et iste motus quique est ante quique est post secundum quod imagina- tur motus accessiois et recessiois: et sunt poli istius po- li circuli inclinati. s. coeli. Sed quoniam ex hoc cum maior non sit nisi vnus et a motore vno non proueniat nisi mo- tus vnus: videtur. n. quod motus vnus simplex non mo- ueat nisi motu vno simplici: et quod non proueniat ab eo mo- tus duo: neque motus oppositi. Item si vniuersus mo- uetur istis duobus motibus: tunc. n. sunt naturales aut ex- tantes a natura: aut ambobus: aut alter istorum: et exiit a na- tura erit violentus: et non potest sustineri quod celus habeat motum violentum: tunc igitur sunt ei naturales et a duo- bus motoribus per naturam: quod omnis motus naturalis est per motorem naturalem. igitur a destructione partium: si naturalis motus est vnus erit motus naturalis ei vnus et solus ad vnam partem. Item po- nat quod motus planetarum diuersificentur in suis eccentricis secundum longitudinem et latitudinem: et motus epicycli secundum progressionem et retrogradationem: quomodo saluat hec diuersitas cum motore vno simplici. Item ponatur in eis diuer- sitas secundum velocitatem et tarditatem. Positur. n. est: quod illud quod propinquius est celo stellato est tardioris motus. et il- lud quod est remotius ab illo est magis festini motus: sunt enim stelle due super solem tarde et ponderose: et due sub sole leues et veloces. Verum est autem: quod si- cut dictum est: motor celi componitur ex duobus mo- toribus: vnus autem est anima existens in eo. reliquus autem quedam virtus non existens in materia. Motor autem qui est vir- tus non existens in materia est vnus equalis et continuus in mo- uendo infinite. Reliquus autem qui est anima numeratur secundum numerum corporum motorum et duorum motuum. Et secundum hoc dicitur Ar- istoteles in 12° meta. quod via numerandi mouentes est secundum numerum cor- porum motorum intelligens motorem punctum non separatim: in quo- tum corpora celestia proueniunt in his: quod mouetur a virtute motus in materia habet perpetuitatem motus: primum tamen et equalitatem: et si- nifis motus est non temporalis: secundum autem quod mouetur a motore: qui est anima

L. cō. 45.

Celum est in corruptibile.

Circa tex.
44. 46.

est aia: qz ille motor multiplicat multiplicat: et diuerfi-
ficat motus in ipsis: qz iste motor e motio finit. est
n. motor iste suba ppetua: sicut ipm motum ab ipo: sz
polis in mouedo sicut suu motu in recipiedo. erit geo-
ru motus in tpe fm et pportione: q est inter corpora ce-
lestia et aias mouetes ipsa: q diuerfificant in velocita-
te et tarditate. ¶ Scdz e qd dicit Ari. in de celo et mu-
do: q si in celo sint stelle qda velociores: qdam tardio-
res hoc no est ca quare accidit eis alteratio: aut oio fes-
situd: sed hoc est ex diuerfitate pportionis: q est inter
motore et motu: intelliges motore iunctu. motor eni
no mouet: nisi potetia eius maior sit po moti: et si mul-
tu abundauerit mouebit velocius: cu aut no supabun-
dauit no mouebit: et si modicu mouebit tardius. Et
hec sufficiant ingitioni de moto in supcelestib. ¶ 2. o se-
ques aut est ingere diuerfitate motu sz diuerfitate
in ipsis motis: sed qm hoc est altioris ingitionis: no n.
est nisi eius: q pfecte nouit positiones ptholomei in al-
ma^o destructiones earu de: qz ponit Alpetragi. de ip-
sis ad presens supsedeamus.

¶ Incipit tractatus de differentys localibus.

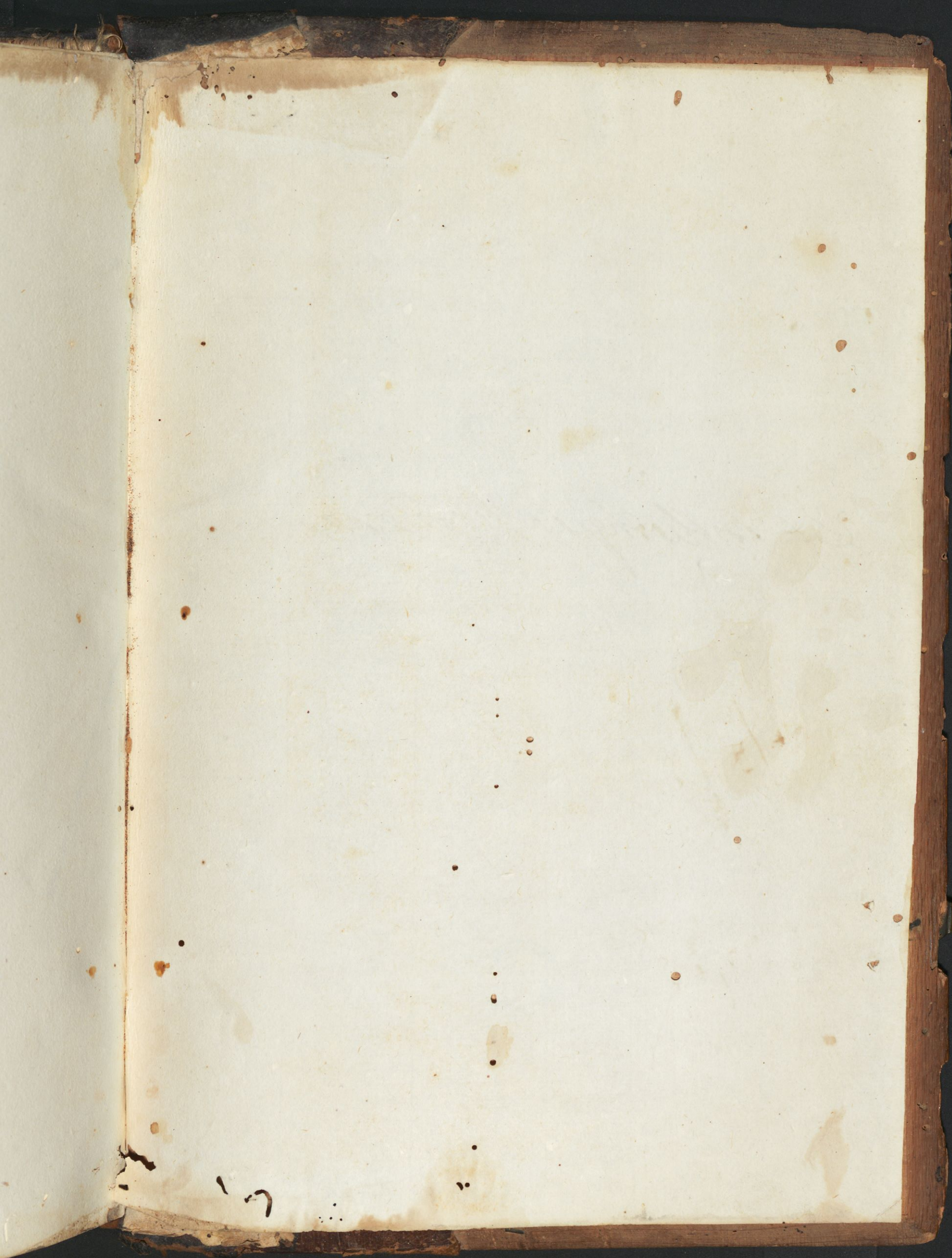
Differentiaru idē genus p di-
uidēdu nā cū
alia simul ē in eadē spē: vel in diuiduo
illius spēi. Sed sex sunt dñe locoz pri-
mo diuidētes. s. sursum deorsuz: dextru
sinistru: an et retro. g in nullo eodem lo-
co ē aliqua istaz simul cū alia. sz vna-
queqz pars oriōntis sursum ē. igit in nulla eaz ē dex-
tru vel sinistru: an vl retro. ¶ Itē loca sūt dñas hnt ex
terminis distantiaz differētib. g ex oppositis opposi-
tas: et ex diuersis diuersas: q g sursum et deorsu sunt diuer-
se dñe. hoc erit ex distātia vnus ad altez. g cū idēz lo-
cus a se nō possit distare i eodē loco nāliter nō erit dex-
tru et sinistru. ¶ Itē dicit Ari. in de celo et mūdo: q tñ
duo sunt loca nālia. s. mediū et oriōnta. g cetere diffe-
rentie loci cū nō fuerint fm nāz essent quo ad nos: qd
est p ipm in phisicis. ¶ Vnius solutio pz ex appositio-
ne: hoc solū sursum est: in quo leue mouet nō pibit:
sed leue extra mediū exns nō ad qcunqz partem ori-
ōntis mouet: sed ad vnā tñ. g termino distante extra
mediū sumpto solū vna ps oriōntis sursum est respe-
ctu istius: et alie partes alijs dñs relinquitur. probatio
minoris. nāliter mouēs via breuissima mouēs ē: sed si
in circulo extra centrū signet punctus: linea: q ab isto
pūcto inchoat: et p centrū transiens ad circūferentiam
terminat est oīum lōgissima: q vō ab isto pūcto ad cir-
cūferētiā trahit: et q cū ea pñcit dyametru est oīuz bre-
uissima. g per eam mouebit nālī si intēdat ad circūfe-
rentiā. ergo respectu suaz habitationū in supficie ter-
re sunt singule partis oriōntis et non ples. respectu ve-
ro medij omnes. non ergo erunt relique dñe fm posi-
tionē nostram: sed fm situm singulaz habitationum
terre. ¶ Itē iste sex dñe aliqui dñe sunt partiu corpo-
ris: aliqui locoz: dñe partium corporis dñe sunt h mō:
corporis tres sunt dimensiones. s. longitudo: latitudo:
et spissitudo. Terminū longitudinis sunt sursum et deor-
sum. Latitudinis dextru et sinistru. Spissitudinis an et
retro: vt dicit Ari. in lib. celi et mūdi. sz in lineationib^o
sperici corporis nō refert: vtruz fm aliqz lineationē di-
stinguat longitudo: latitudo: et spissitudo: qz dimensio-
nes in corpe sperico sunt vniformes et in figura eqles:
vnde nec in terminis dimensionū est distantia: vt hec
pars sursum sit: et ista dextru: sed in eadē parte pfundū
tur oēs differentie. ¶ Itē ex hac rōne pz: q sursum et

deorsum oīum cōissima sunt: dextrum vero et sinistru
cōiora qz ante et retro: qd falsum est. quedā n. habet tā-
tum dextru: cū non habeat ante et retro: huius veritas
dependet ex hac diuisione. iste dñe aut hnt diuisiones
ex terminis dimensionū mathematicaz: aut dimēso-
nū nāliuz. i. dimensionū: q diuidunt p potetias natura-
les. si primo mō solū erit nārū dñaz distinctio fm rō-
nē: et fm nomē: et pfusio fm rem: sicut prius oñsuz est.
Si aut secūdo mō: tūc erit distinctio fm rem: vt est in
aiato: qm ps animati: vñ est principū augendi est sur-
sum: vt in aialibus: aut in arboribus radix: in hñtibus
pncipiū fm locū pars p quā exit virtus motiua fm lo-
cum dextra est: ante aut est pars ipsa: in qua siti sūt sen-
sus. igit fm ordinationem istaz potentiaz ordinabū-
tur iste dñe: vt prius sit sursum deorsum: postea an re-
tro: deinde dextru et sinistru. Et pportionabiliter sunt
iste dñe in celo. aug^o eni triaguli est ex maiori occupa-
tione spacy qz est distantia centri et circūferentie. ergo
cū longitudo penes hanc distātiā pñstat: termini hu-
ius distātie. s. centrū et circūferentia: sursum et deorsuz
eēt: dextru aut ē ps alia: vt aries: i quo ē fortior ipref-
sio lucis p quā suba separata celū mouet: ante vero di-
cat pars septētrionalis: in qua sunt luminaria fixa sem-
piterne apparitionis. ¶ Si vō dicam^o dñas istas loco-
rū tñ: tūc dñm: q dextru est locus vnde oriunt^o stelle.
ortus aut stellaz ē differēs apud diuersas habitationes
fm dñam hemispherioz: ita q idē locus erit his ortus
et illis occasus. igit idē dextrum et sinistru respectu di-
uersoz: et locus totius celi dextru erit simplr loqndo.
¶ Dubiū vero est de habitatione eoz. quoz genit po-
lus est: apud n. eos non est ortus et occasus stellaz per
motum celi et suoz oriōntiuz est circulus eqnoctialis.
ergo nullus locus celi est eis dextru vel sinistru. In-
tentio aut Arist. dicēdo dextru et sinistru in celo sz or-
tum et occasum nō est ex motu suo in se: sz ex motu sua-
rum partium in pparatiōe ad nos: qbus oriunt^o et occi-
dunt sue partes. Ex ortu. n. et occasu effectū generatio-
nis et corruptionis hz: sicut satis notuz est. ¶ Sins.

¶ Expliciūt opuscula subtilissima: oīum fere septez ar-
tiū pncipia pstringentia: dñi Linconiensis in oī disci-
plinaz genere pfundissimi: nūc primū in lucez edita:
optime recognita: cunctisqz mēdis expurgata. Man-
dato et impētis heredū nobilis viri dñi Octauiani sco-
ti cūis MODOETIENSIS et socioz sūma diligentia impssa
Venetys p Georgiū arriuanenū anno recōciliatē nati-
uitatis. i. 514. die. 4. February.

2° celi tex.
comē. 8.

Ex Bibliotheca P. Lorenza.

9 7
18
27

9 5
7 2
2 1

OSREDNJA KNJARNICA SREČKA VILHARJA
BIBLIOTECA CENTRALE SREČKO VILHAR
KOPER - CAPODISTRIA

880002506

COBISS

